

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
YAYINLARI

(MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN
ARCHAEOLOGY)

OLBA
III

MERSİN 2000

MERSİN ÜNİVERSİTESİ

KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ YAYINLARI- III

(MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN
ARCHAEOLOGY)

Editör

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Coşkun ÖZGÜNEL
Prof. Dr. Hayat ERKANAL
Prof. Dr. Sencer ŞAHİN

Correspondance addresses for sending articles to
following volumes of Olba:

OLBA'nın bundan sonraki sayılarında yayınlanması
istenen makaleler için yazışma adresi:

Mersin Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü MERSİN/TURKEY

e-mail: kilikia@usa.net

Tel: 00.90 324 361 00 01 (10 lines) / 162 or 163

Fax: 00. 90 324 361 00 46

Teknik konulardaki yardımlarından dolayı Yrd. Doç. Dr.
Mustafa Aksan, Arş. Gör. Ümit Aydınoglu ve Çukurova
Üniversitesi Matbaası çalışanlarına teşekkür ederiz.

ISSN 1301-7667
MERSİN 2000

İÇERİK

Remzi YAĞCI	Anadolu Medeniyetleri Müzesi Koleksiyonundaki "Greko - Pers " Damga Mühür Grubu (Lev. 1-5) 1
Oya SAN	Urartu Siyasal Tarihinde Diauehi Krallığı (Lev. 6)...19
Julian JAYNES	İlyada'nın Zihni (Çeviren: Kamuran Gödelek) 29
Aslı SARAÇOĞLU	A Group of Funerary Stelai and Votive Reliefs in The Museum of Aydın (Lev. 7-9) 41
Suna GÜVEN	Vitruvius'un Gözüyle Mimarın Yetki ve Sorumluluğuna İlişkin Güncel Saptamalar (Lev. 10) 57
Suat ATEŞLİER	Melanpagos'dan Bulunan Bir Aiol Ante Başlığı (Lev. 11-13) 71
A. K. ŞENOL-F. KEREM	İçel Müzesinde Bulunan Bir Grup Amphora (Lev. 14-20).....81
Levent ZOROĞLU	Kelenderis Nekropolü (Lev. 21-24) 115
Serra DURUGÖNÜL	Nagidos'dan (Bozyazı) Bir Diadem (Lev. 25-26) 135
Serap YAYLALI	Erzurum Müzesinden Graffito Bezeli Küp (Lev. 27-34) 143
Emel ERTEN	Anadolu'da Roma Dönemi Camcılığında Küresel Gövdeli Sürahiler (Lev. 35-40) 171
Aslı SARAÇOĞLU	Kyzikos'dan Figürlü Mezar Kabartmaları (Lev. 41-45) 181
Sencer ŞAHİN	Bauhistorisch- Epigraphische Zeugnisse Aus Dem Theater Von Perge 199
Sevim AYTEŞ	1999 Yılında Soloi / Pompeiopolis'te Bulunan Grekçe Mezar Yazıtı (Lev. 46) 211
Ayşe AYDIN	Kilikia ve Isauria Kiliselerinde Görülen Yüksek Tipteki Templon Kuruluşları (Lev. 47-49) 215

İÇEL MÜZESİNDE BULUNAN BİR GRUP AMPHORA (Lev. 14-20)

*Ahmet Kaan ŞENOL-**Filiz KEREM

ABSTRACT

Amphorae are accepted as one of the most important indicators of ancient economy by most of the scholars. Valid interpretations of the economic movements may be supposed only by solving the problems of their production centers, chronologies and their contents. Due to the fact that the amphorae in İçel Museum have not been obtained through any systematic underwater or land excavations, we believe the importance of presenting the amphorae of this and other museums in order to construct the new ideas about the ancient trade routes and to introduce the less known types even if we have used chronological development as methodology. Among the 54 amphorae preserved in İçel Museum, 33 amphorae have been selected for this study. According to their origin, 17 amphorae from Cilician Region (13 LR 1B, 1 Pompei V, 1 M 54, 2 Zemer 40), 16 amphorae from Eastern Mediterranean (2 Gazan amphorae, 2 Cyprus amphorae, etc.), 7 amphorae from North Africa (3 Spatheia, 3 Cartage, 1 Mauritania Caesariensis), 9 amphorae from Aegean Region (2 Rhodes, 1 Cnidus, 1 Crete, 1 Cos(?), 1 Ephesos, 1 Mende, 2 Samos), 4 amphorae from Western Black Sea and Marmara Sea (1 Ganos, 3 W. Black Sea), 1 amphora from Cholkis are presented.

Antik Dönem ticaretinin arkeolojik kanıtları olan amphoralar, buldukları merkezlerin ekonomik durumu hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olmamızın yanında, son yıllarda gerçekleştirilen tipolojik çalışmalarla kazılarda tarihleyici kriterler olarak kullanılmaya başlamıştır. Bölge müzelerinde yer alan amphora koleksiyonlarının bilim dünyasına duyurulması, bölgenin ekonomik tarihi konusunda araştırmacılara önemli bilgi kaynağı yaratması açısından önemlidir. İçel Müzesi'nde bulunan amphora koleksiyonu, satın alma, hibe ve sahil güvenlik birimleri tarafından Müze'ye kazandırılan amphoralardan oluşmaktadır. Dönem ve üretim merkezleri açısından büyük çeşitliliğe sahip olan koleksiyonda bulunan amphoraların çoğu, denizde rastlantıyla balıkçı ağlarına takılan amphoralardır. Koleksiyonda bulunan amphoraların buluntu noktaları odaksal olarak bilinemese de, bir kaç örneğin dışında Doğu Akdeniz'de Yumurtalık körfezi civarından ele geçen amphoralardan oluşmaktadır. Hibe ve satın alma yolu ile müzeye kazandırılan amphoraların buluntu yerleri ile ilgili verilen bilgiler ise genelde yanıltıcı olmaktadır. Bu nedenlerle müzede bulunan amphoraların değerlendirilmeleri yapılırken tipolojik özellikleri göz önünde bulundurulurak, benzerleri ile karşılaştırma yöntemi uygulanmıştır.

Müzede korunan amphoraların tarihsel dağılımı, Doğu Akdeniz'in ticari hareketliliğinin kronolojik olarak günümüze yansımaları olarak değerlendirilmelidir. Antik yazarlar tarafından aktarılan ekonomik hareketlerin kanıtlarının İçel Müzesi'ne çeşitli şekillerde getirilen amphoralar yardımıyla da izlenebildiği görülmektedir. İçel Müzesi'nde bulunan Kartaca amphoralarına ait 3 örnek, İ.Ö.6. yüzyılda Doğu Akdeniz'de

*Dr. Ahmet Kaan Şenol, Ege Üniversitesi Edebiyat Fak. Arkeoloji Bl. Bornova İzmir/TÜRKİYE

**Filiz Kerem, Arkeoloji Müzesi Mersin/ Türkiye

bulunan merkezlerde de oldukça sık olarak ortaya çıkarılmıştır. Konumundan dolayı antik dönem ticaretinde önemli bir yeri bulunan Kıbrıs Adası'nda üretilen amphoralara ait atölye atıkları, bugüne kadar ortaya çıkarılamamış olmasına rağmen, buluntu yoğunlukları nedeniyle adada üretildiği düşünülen sepet kulplu amphoralar yardımıyla ada ticaretinin maddi kanıtları olarak İçel Müzesi'nde de bulunmaktadır. Müzede bulunan bu büyük boyutlu amphoranın dışında Kıbrıs'da üretildiğini düşündüğümüz bir form (Kat.No.8) ve Kilikia üretiminden ayırt edilmesi kil kompozisyonları ve formlarının benzerliği nedeniyle oldukça zor olan LR 1amphoraları da Kıbrıs ekonomisinin Kilikia Bölgesi ile olan ticari bağlantısını göstermektedir. İçel Müzesi'nde bulunan Rhodos amphoralarının sadece iki örnekle temsil edilmesi, Rhodos Adası'nın İ.Ö.3.yüzyılın başında Akdeniz pazarını ele geçirmesi ve İ.Ö.2. yüzyılın ikinci yarısından itibaren özellikle Doğu Akdeniz'e gerçekleştirdiği yoğun ihracata tezat oluşturmaktadır. Bununla birlikte, Rhodos amphoralarının Tarsus'da gerçekleştirilen kazılarda yoğun olarak ele geçmeleri¹, bölgenin ekonomisinde Rhodos'la gerçekleştirilen ticaretin kanıtları olarak değerlendirilmelidir. Knidos amphoralarının ise Doğu Akdeniz'de yoğun olarak ele geçmemelerine paralel olarak İçel Müzesi'nde de sadece bir örneğinin bulunduğu görülmektedir. Müze'de bulunan B.Afrika amphoralarına ait tek örnek bir Mauritania amphorasıdır. Bu amphora Doğu Akdeniz ticaretinin ulaştığı uzak noktaları göstermesi nedeniyle özellikle değerlendirilmelidir. İçel Müzesi'nde ayrıca Girit amphoralarının da sadece bir örnekle temsil edilmesi İ.S.2-3. yüzyıllarda Akdeniz ticaretinin önde gelen şarap üretim merkezlerinden olan adanın ürünlerinin Kilikia Bölgesi'ne yeterince ulaştırılmadığını göstermektedir. Aynı şekilde LR 3 amphoraları olarak adlandırılan ve son yıllarda gerçekleştirilen yüzey araştırmalarıyla atölyeleri ortaya çıkarılan Ephesos amphoralarının geniş dağılım alanları içinde Kilikia Bölgesinin de eklenmesi gerektiği, ancak oranlarının düşük olduğu, Müze'de bulunan bir adet LR 3 amphorasıyla belgelenmektedir. İçel Müzesi'nde bulunan ve Kuzey Afrika'da Tunus civarında üretildiği düşünülen spatheia amphoraları İ.S.5-6. yüzyıllarda Kilikia Bölgesi civarına ulaştığının kanıtları olarak değerlendirilmelidir. Gaza civarında üretildiği düşünülen LR 4 amphoraları ise Doğu Akdeniz ticaretinde önemli bir yere sahip olmasına rağmen İçel Müzesinde sadece bir örneği bulunmaktadır.

Kilikia Bölgesi'nde üretildiği bilinen LR 1, Pompei V, Zemer 40 ve Zemer 41 amphoraları İçel Müzesi'nde bulunan en büyük gruptur. İ.S.1-2.yüzyıllarda yoğunlaşmaya başlayan şarap üretiminin yanısıra İ.S.4-6.yüzyıllar arasında üretim patlaması yapan bölge tarımının kanıtları olan LR 1 amphoralarının müzede ki oranları, bu dönemde ticari olarak Kilikia Bölgesi'nin gösterdiği başarının kanıtlarıdır. Bu amphoraların büyük çoğunluğu, bölgeden gerçekleştirilen ihracat sırasında tüketim merkezlerine ulaşmadan batan gemilerinin kargolarında balıkçıların ağlarına takılarak müzeye kazandırılmıştır. Özellikle üretim yeri bilinen amphoraların

¹ Grace, 1950, sf.139-148.

taşındığı ticari gemilerde gerçekleştirilecek sualtı kazılarının, amphoraların tipolojik gelişiminin belirlenmesinde önemli katkı yapacağını düşünmekteyiz.

İçel Müzesi'nde bulunan ve katalogda 33 adetini tanıttığımız 54 ticari amphoranın bölgesel dağılımı aşağıda sunulmaktadır: Kilikia Bölgesi: 17 adet, (13 LR 1B, 1 Pompei V, 1 M 54, 2 Zemer 40), Doğu Akdeniz: 16 adet (2 Gaza, 2 Kıbrıs, 12 Suriye-Filistin Bölgesinde üretim yerleri tam olarak lokalize edilemeyen formlar), Kuzey Afrika: 7 adet (3 Spatheia, 3 Kartaca, 1 Mauritania Caesariensis), Ege Bölgesi: 9 adet (2 Rhodos, 1 Knidos 1 Girit, 1 Kos(?), 1 Ephesos, 1 Mende, 2 Samos), B.Karadeniz ve Marmara : 4 adet (1 Ganos, 3 B.Karadeniz), D.Karadeniz: 1 adet Kholkis.

KUZEY AFRİKA AMPHORALARI

Fenike-Kartaca Grubu

1.Envanter No: 94.1.6

Yükseklik: 44 cm.

Ağız Çapı: 10 cm.

Gövde Çapı: 23.2cm.

Dip Çapı: -

Kulp Geniliği: 2.2 cm.

Kapasite: 9.93 lt.²

Rengi: F12³

Kökene: Bu amphoraların köken tespiti konusunda tartışmalar henüz sonuçlanmamışsa da, Suriye-Filistin Bölgesi ve Kartaca dışında, Güney İspanya kıyılarında da geç örneklerinin üretildiği kabul edilmektedir⁴.

Dağılımı: İ.Ö.7. yüzyılın ikinci yarısından İ.Ö.5. yüzyıl başlarına kadar Akdeniz havzasında yaygın olan deniz ticaretinde kullanılan ana tip olma özelliğini taşımakta olan bu formun⁵, Kuzey Afrika kıyılarından İspanya sahillerine kadar geniş bir alanda ele geçtiği görülmektedir⁶. Bu amphoraların İ.Ö.6-5. yüzyıllarda Batı Akdeniz'de bulunan tüketim merkezlerine de ihraç edildikleri bilinmektedir. Mısır'da gerçekleştirilen kazılarda da yoğun olarak ele geçen benzer formların⁷ İ.Ö.5. yüzyıldan İ.Ö.3.yüzyıla kadar Batı Akdeniz'de İspanya'nın güneyinde üretildikleri ortaya çıkarılan atölyelerle belgelenmiştir⁸.

Olası Taşıdığı Madde: Şarap

Dönemi: İ.Ö.8.yüzyıl sonlarından İ.Ö.5. yüzyıl sonlarına kadar üretilen bu form, İçel Müzesi'nde bulunan en erken amphoradır. Mısır'da ele geçen örnekleri İ.Ö.6-4. yüzyıla, Kıbrıs'ta ele geçen örnekleri ise İ.Ö.6-5.

² Müze içerisindeki nem ve olumsuz ısı şartları nedeni ile amphoraların kırılma oranlarının çok yükselmiş olmasından dolayı kapasiteleri amphoraların tam olarak dolu olduğu kabul edilerek matematiksel hesaplarla gerçekleştirilebilmiştir.

³ Bu çalışmada renk kataloğu olarak Féderaton Européenne des Fabricants de Carreaux Céramiques (C.E.C. Shade Guide) kullanılmış, ancak kil kompozisyonları müzede bulunan eserlere zarar vermeme ilkesi çerçevesinde katalogda yer almamaktadır.

⁴ Cintas, 1950, sf. 276-280, Pl.22

⁵ Zemer, 1977, sf. 18, Pl. V

⁶ Chelbi, 1991, sf. 729

⁷ Hamza, 1997, sf. 81, Pl.X, Fig.9; Spencer, 1996, Pl.70

⁸ Empereur-Hesnard, 1987, sf. 38

yüzyıla tarihlendirilmektedir⁹. Rhodos'ta ele geçenler benzer formların 7.yüzyıl bağlarına tarihlendirilmesine rağmen, İçel Müzesi'nde bulunan bu örneğin, tipolojik olarak Akko'da denizde bulunan bir amphorayla aynı formda olmasından dolayı İ.Ö.6.yüzyıl sonları - 5.yüzyıl başları arasına tarihlendirilmesi gerekmektedir.

Tanımı: Mana tarafından yapılan sınıflandırmaya göre Mana B3 amphoraları olarak adlandırılan bu form, ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik ağız kenarına, kısa bir boyuna, keskin profil oluşturan omuza, omuzun üzerinde kulak formunda oval profilli kısa yatay kulplara, silindirik gövdeye ve konik sivri dibe sahiptir.

2.Envanter No: 94.1.7	Yükseklik: 45 cm.
Ağız Çapı: 10 cm.	Gövde Çapı: 24.5cm.
Dip Çapı: -	Kulp Genişliği: 3 cm.
Kapasite: 10.95 lt.	Rengi: G12

Kökene: Fenike-Kartaca grubu olarak da adlandırılan bu amphoraların 1 No.'lu örnekte de tartışıldığı üzere henüz atölyeleri ortaya çıkarılamamıştır.

Dağılımı: Bu formun İsrail kıyıları başta olmak üzere Doğu Akdeniz'de bulunan merkezlerde yoğun olarak ele geçtiği görülmektedir¹⁰.

Olası Taşındığı Madde: Yapılan analizler sonucunda içinde reçine taşındığı ortaya çıkarılan benzer formlu amphoralarda reçinenin, amphoranın içinin yalıtımında mı, yoksa ana ürün olarak mı taşındığı bilinmemektedir.

Dönemi: Azor'da bulunan benzer bir amphora İ.Ö.6. yüzyıla tarihlendirilmekle beraber¹¹ diğer buluntular ve amphoranın form gelişimi dikkate alındığında bu amphoranın İ.Ö.5. yüzyıla tarihlendirilmesi gerekmektedir.

Tanımı: Ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik ağız kenarına, kısa ve dar bir boyuna, keskin profil oluşturan yüksek omuza, omuzun üzerinde kulak formunda yuvarlak profilli kısa yatay kulplara, konik bir gövdeye ve ters konik sivri dibe sahiptir. Kelenderis kazılarında mezar buluntusu olarak ele geçen örnekler arasındadır¹².

Spatheia Amphoraları

3.Envanter No:-	Yükseklik: 114 cm.
Ağız Çapı: 12 cm.	Gövde Çapı: 18 cm.
Dip Çapı: -	Kulp Genişliği: 3.5 cm.
Kapasite: 10.79 lt.	Rengi: D10

Kökene: Bu amphoraların üretim yerleri hakkında çeşitli tartışmalar yapılmaktadır. Kil gruplarındaki farklılıklar spatheia amphoralarının birden

⁹ Gjerstad, 1948; Calvet, 1985, sf. 208-9, Fig.4

¹⁰ Bu formun buluntu yerleri için bkz. Zemer, 1977, sf. 35

¹¹ Dothan, 1961, sf. 181, Fig.1, Pl.28.4.

¹² Zoroğlu, 1994, sf. 63, Res. 77

çok bölgede üretildiklerini göstermektedir¹³. Bu amphoraların üretildikleri yerler arasında İspanya'nın Cartagena bölgesi ve Kuzey Afrika'da Kartaca civarı bulunmaktadır¹⁴.

Dağılımı: Klasik Spatheia amphoralarının İtalya Yarımadası, Sicilya ve Fransa kıyılarında bulunan merkezlerde yoğun olarak ele geçmelerinin yanında Doğu Akdeniz'de K.Afrika'da düşük yoğunluklu olarak bulunmaktadır.

Olası Taşıdığı Madde: Klasik spatheia amphoralarında tam olarak ne taşındığı konusunda kesin bir bilgiye sahip olamamıza rağmen, Fransa'nın güneyindeki Dramont Burnu açıklarında bulunan Dramont E batığından ele geçen spatheia amphoralarının içinden çıkan zeytin çekirdekleri, bu amphoraların, öne sürüldüğü üzere salamura veya defretumun yanında zeytin ticareti için de kullanıldığını göstermektedir¹⁵. Bu ürünler dışında spatheia amphoraları şarap taşımak amacıyla da kullanılmış olmalıdır¹⁶.

Dönemi: Klasik Spatheia amphoraları İ.S.4. yüzyılın sonundan İ.S.6. yüzyılın başına kadar üretildikleri görülmektedir¹⁷.

Tanımı: Spatheia amphoraları olarak adlandırılan bu form dışa çekik, ucu yuvarlaklaştırılmış ağız kenarına, silindirik uzun bir boyuna, boyunun üst bölümüyle omuz başlangıcı arasında oval kesitli dikey kulplara, kaideye doğru daralan ince ovoidal gövde yapısına ve içi dolu altı düzleştirilmiş uzun, konik formu bir kaideye sahiptir.

Amphora terminolojisine ince uzun formları nedeniyle *spate*, *spatheion* ya da çoğul olarak *spatheia* olarak geçen bu amphoraların¹⁸ bugüne kadar saptanabilmiş iki grubu ve 6 alt tipi bulunmaktadır. İçel Müzesi'nde Klasik Spatheia ve 95.30.3 envanter no ile korunan Geç Spatheia amphoralarının örnekleri bulunmaktadır. Balık sosları ve bazı örneklerde şarap ticaretinde kullanıldıkları belirlenen spatheia amphoralarının, akustiği sağlamak amacıyla çatı altında ve kanalizasyonun oluşturulması gibi farklı işlevlerde kullanıldıkları bilinmektedir. Ravenna'da İ.S.5. yüzyıla tarihlenen Galla Placida'nın mezarının tavanında kullanılmış oldukları görülmektedir¹⁹.

4.Envanter No: 95.30.3   Yükseklik: 49 cm.
Ağız Çapı: 8 cm.   Gövde Çapı: 13.5 cm.
Dip Çapı: 2.2 cm.   Kulp Genişliği: 2.4 cm.
Kapasite: 3.11 lt.   Rengi: D10
Kökeni: Kökeni Kuzey Afrika olarak belirtilmektedir²⁰.

¹³ Peacock-Williams, 1986, sf. 203.

¹⁴ Keay, 1984, sf. 212; Abadie, 1989, sf. 47-56

¹⁵ Santamaria, 1995, sf. 123

¹⁶ Peacock-Williams, 1986, sf. 202

¹⁷ Panella, 1972, sf. 106.

¹⁸ Panella, 1980, sf. 178.

¹⁹ Grace, 1961, sf. 25.

²⁰ Bjelajac, 1996, sf. 87, Tip XXVII; Alpözen-Özdaş-Berkaya, 1995, sf. 103.

Dağılımı: Geç Spatheia amphoralarının Kuzey Afrika'da Berenike'de İ.S.6. yüzyıla tarihlenen tabakalarda az sayıda ortaya çıkarıldıkları bilinmektedir²¹. Ostia kazılarında benzer örnekleri ele geçmiştir.

Olası Taşındığı Madde: Klasik Spatheia amphoralarında da görüldüğü üzere farklı ürünlerin taşındığı düşünülmektedir.

Dönemi: Geç Spatheia amphoralarının İ.S.6. - 7. yüzyıllar arasında üretildikleri bilinmektedir²².

Tanımı: Ucu yuvarlaklaştırılmış, içe çekik, dışa doğru bombe oluşturan kalın ağız kenarına, silindirik bir boyuna, ağız kenarının altından başlayarak omuzda son bulan ince yassı kesitli dikey kulplara, silindirik bir gövdeye ve içi dolu sivri kaideye sahiptir.

5.Envanter No: - **Yükseklik:** 48 cm.
Ağız Çapı: 5 cm. **Gövde Çapı:** 12 cm.
Dip Çapı: 4 cm.- **Kulp Genişliği:** 2 cm.
Kapasite: 2.47 lt. **Rengi:** -

Kökene: Bugüne kadar bu amphoraların üretildiği bir atölye ortaya çıkarılamadığından üretim yerleri henüz bilinmemektedir.

Dağılımı: Ege ve Marmara'da bu amphoraların benzerleri deniz buluntusu olarak ele geçmiştir. Bodrum Müzesinde benzer örnekler bulunmaktadır.

Olası Taşındığı Madde: -

Dönemi: İ.S.5 - 7. yüzyıllara tarihlendirilmektedir.

Tanımı: Kuzmanov'un Tip XVI olarak sınıflandırdığı form²³ ile benzerlik gösteren bu amphora dışa çekik, ucu yuvarlaklaştırılmış ağız kenarına, kısa, silindirik boyuna, boyunun üst bölümünde başlayarak omuz üzerinde son bulan oval kesitli kulplara, ince ovoidal gövdeye ve içi boş konik kaideye sahiptir.

Mauritania Amphorası

6.Envanter No: 94.1.5 **Yükseklik:** 58 cm.
Ağız Çapı: 12.5 cm. **Gövde Çapı:** 36 cm.
Dip Çapı: 6.5 cm. **Kulp Genişliği:** 4.5 cm.
Kapasite: 20.94 lt. **Rengi:** E12

Kökene: Kulplarında görülen büyük, dikdörtgen mühürler yardımıyla bu amphoraların Cezayir'in doğusunda Tubusuptum (Tiklat) ve Saldae'de üretildikleri bilinmektedir.

Dağılımı: Doğu Akdeniz ve İtalya'da yoğun olarak bulunan bu amphoraların Roma'nın limanı Ostia'da yapılan kazılarda çok sayıda ele geçtiği görülmektedir²⁴.

²¹ Riley 1979, sf. 226.

²² Panella, 1986, sf. 257, Fig.2; Bass-Van Doorninck, 1982, sf. 182.

²³ Kuzmanov, 1973, sf. 17-21.

²⁴ Doğer, 1991, sf. 27.

Olası Taşıdığı Madde: Mauritania amphoralarının Pelichet 47 amphoralarını taklit ettikleri düşünüldüğünde Pelichet 47 amphoralarında taşınan şarabı da taklit ettikleri kabul edilmelidir. Bu durumda DR 30 adıyla da sınıflandırılan bu amphoralar Mauritania Bölgesi'nin şarap ticaretinde kullanılmış olmalıdır.

Dönemi: DR 30 amphoralarının bugüne kadar bulunmuş en erken örnekleri Roma'da Monte Testaccio'da ve Ognina A Batığı'nda İ.S. 3. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmektedir²⁵. Bu amphoraların en geç örnekleri Sabratha'da yapılan kazılarda İ.S.4. yüzyılın başlarına tarihlendirilmektedir²⁶. Bulunan batıklar yardımıyla yapılan tipolojik çalışmalar sonucu bu amphoraların İ.S.3. yüzyılın başları - İ.S.4. yüzyılın başları arasında üretildikleri öne sürülmüştür²⁷.

Tanımı: Ucu yuvarlaklaştırılmış oldukça kalın dışa çekik ağız kenarına, dar ve kısa bir boyuna, boyunun ortasından başlayarak omuzda amphorayla birleşen yassı oval kesitli kulplara, üzeri yivlerle kaplı ovoidal gövdeye ve düz dibe sahiptir.

DOĞU AKDENİZ AMPHORALARI

Kıbrıs Amphoraları

7.Envanter No: 79.7.6

Ağız Çapı: 11.5 cm.

Dip Çapı: -

Kapasite: 37.79 lt.

Yükseklik: 81 cm.

Gövde Çapı: 33 cm.

Kulp Genişliği: 4 cm.

Rengi: C7

Kökene: Kökeni tam olarak kanıtlanamayan bu formun Doğu Akdeniz'de, olasılıkla da Kıbrıs'da üretildiği düşünülmektedir²⁸. Ancak bu amphoraların en erken örneklerinin Kıbrıs'da İ.Ö.6.yy.'a tarihlendirilmelerinden dolayı İ.Ö.7. yüzyıla tarihlendirilen örneklerinin ele geçtiği Rhodos adası, bu amphoraların ilk olarak üretildikleri yer olarak ileri sürülmüştür. Bununla birlikte, bu sepet kulplu amphoraların Kıbrıs'da Salamis civarında İ.Ö.7. yüzyılın ortası - İ.Ö.4. yüzyılın ilk yarısı arasına tarihlendirilen tabakalarda yoğun olarak ele geçmeleri, bu formun üretim yerinin Kıbrıs olabileceğini göstermektedir²⁹.

Dağılımı: Bu form Mısır, Kıbrıs, Rhodos, İsrail, Güney ve Batı Anadolu'da çoğunlukla deniz buluntusu olarak ele geçmiştir.

Olası Taşıdığı Madde: Bu amphoraların kökenleri kadar taşıdıkları ürünler de tartışmalıdır. Ancak üretim merkezlerinin Kıbrıs olarak kabul edilmeleri durumunda, bu sağlam yapılı büyük amphoraların Ada'nın önemli ürünü olan zeytinyağı³⁰ taşımacılığında kullanılmış olabileceği öne sürülebilir.

²⁵ Gibbins-Parker, 1986, sf. 279.

²⁶ Done-Keay, 1989, sf. 44.

²⁷ Keay, 1984, sf. 392.

²⁸ Zemer, 1977, sf. 31.

²⁹ Calvet, 1986, sf. 507.

³⁰ Hadjisavvas, 1996, sf. 127-137.

Dönemi: İ.Ö. 7. yüzyılda ilk kez karşılaşılan bu tip amphoraların kullanımı İ.Ö.4. yüzyıla kadar devam etmiştir. Kelenderis kazılarında mezar buluntusu olarak ele geçen bu formun³¹ Rhodos'da bulunan benzerleri İ.Ö.7. yüzyıldan sonraya tarihlenmektedir. Rhodos'da ve Kıbrıs'da bulunan örneklerinden daha ince yapılı olan İçel Müzesi'nde bulunan sepet kulplu amphoranın, bu tipinin geç örneklerinden olduğu ve İ.Ö.5-4.yüzyıllarda üretilmiş olabileceğini düşünmekteyiz. Katalogda bulunan amphoranın tipolojik olarak Al Mina'da ele geçen amphora ile Tell Sukas'da bulunan sepet kulplu amphora arasında yer alması gerekmektedir³².

Tanımı: Ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik ağız kenarına, kısa bir boyuna, omuzun üzerinde ağız kenarı seviyesini aşan oval kesitli dikey sepet kulplara, silindirik gövdeye ve konik sivri dibe sahiptir.

Sepet formulu amphoralar³³ olarak adlandırılan bu tip amphoralar, tipolojik olarak ters iki koninin üstüste konulmasıyla oluşmuş geniş gövdeli örnekler ve İçel Müzesi'nde bulunan amphora örneğinde de görüldüğü üzere daha dar ve uzun gövde yapısına sahip, ilkinde oranla düşük kapasiteli amphoralardan oluşan iki alt grup altında incelenmektedir. Bu amphoraların Anadolu kıyılarında deniz buluntusu olarak Bodrum ve Marmaris Müzeleri'nde erken örnekleri bulunmaktadır. Sepet kulplu amphoraların Doğu Akdeniz'de İ.Ö. 7-4.yüzyıllara tarihlendirilen örneklerinin yoğun olarak ele geçmesine rağmen B.Akdeniz'de bu amphoralar bir kaç örneğin dışında bulunamamıştır. Bu amphoraların kalın cidarlı sağlam yapıları nedeniyle kara taşımacılığına da uygun oldukları görülmektedir.

8.Envanter No: 97.7.1

Yükseklik: 72 cm.

Ağız Çapı: 11.5 cm.

Gövde Çapı: 40 cm.

Dip Çapı: 4.5 cm

Kulp Genişliği: 5 cm.

Kapasite: 33,45 lt.

Rengi: D12

Kökene: İ.Ö.4. yüzyılda üretilen Thasos, Rhodos ve Knidos amphoralarının gövde formlarını ve içi oyuk topaç formulu kaidelerinin kullanıldığı bu amphora, kulplarının inceliği ve dudak kenarının basit yapısıyla bu formlardan ayrılmaktadır. Dönemin amphoralarının özelliklerini taklit eden Kıbrıs amphoralarıyla³⁴ İçel Müzesi'nde korunan bu amphora arasındaki form benzerliği bu amphoraların Kıbrıs'da, Hellenistik Dönem'de üretilen amphoraların bir proto tipi olabileceğini önermemize neden olmaktadır.

Dağılımı: -

Olası Taşındığı Madde: -

Dönemi: İ.Ö.4. yüzyıl sonu - İ.Ö.3.yüzyıl başları arasında üretilen amphoraların karakteristik özellikleri bu amphorada izlenebilmektedir.

³¹ Zoroğlu, 1994, sf. 63, 78.

³² Al Mina'da bulunan amphora için bkz. Lehmann, 1996, Taf.79, 421d/1; Tell Sukas'da bulunan sepet kulplu amphora için bkz. Buhl, 1983, Taf.95, G26b/1.

³³ Stern, 1973, sf. 113-115.

³⁴ Calvet, 1986, sf. 506, Fig.1.

Tanımı: Ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik ağız kenarına, silindirik boyuna, dudak kenarının altından başlayarak omuz üzerinde amphorayla birleşen oval kesitli dikey kalın kulplara, oldukça geniş omuza, ovoidal gövdeye ve içi oyuk, plastik halka eklentili topaç formu kaideye sahiptir.

Gaza Amphoraları

9.Envanter No: -   **Yükseklik:** 50 cm.
Ağız Çapı: 11.5 cm.   **Gövde Çapı:** 30 cm.
Dip Çapı: -   **Kulp Genişliği:** 4.5 cm.
Kapasite: 18,26 lt.   **Rengi:** E12

Kökene: Filistin'de Negev Bölgesi'nin batısında çeşitli merkezlerde üretildikleri düşünülmektedir³⁵.

Dağılımı: Doğu Akdeniz'den İngiltere'ye kadar geniş bir yayılma alanı bulunmaktadır³⁶.

Olası Taşıdığı Madde: Şarap

Dönemi: İ.S.3-4 yüzyıllara tarihlendirilmektedir.

Tanımı: Ucu yuvarlaklaştırılmış içe dönük ağız kenarına, omuz üzerinde kulak formu oval kesitli dikey kulplara, silindirik gövdeye, ve yuvarlak dibe sahiptir. Omuz üzerinde, kulpların arasında yivler bulunmaktadır. Filistin'de Gaza civarında üretilen beyaz şarabın ihraç edilmesinde kullanıldığı düşünülen LR 4 amphoralarının ataları olarak kabul edilen bu form, Akdeniz'de bir çok merkezde yapılan kazılarda yoğun olarak ortaya çıkarılmıştır.

10.Envanter No: 91.13.3   **Yükseklik:** 74 cm.
Ağız Çapı: 11 cm.   **Gövde Çapı:** 22 cm.
Dip Çapı: -   **Kulp Genişliği:** 3 cm.
Kapasite: 14.75 lt.   **Rengi:** H10

Kökene: Bugüne kadar bir atölyesi ortaya çıkarılamamış olmasına rağmen, Gaza bölgesinde üretildiği düşünülen LR 4 amphoralarının kökenleri kesin olarak bilinmemektedir³⁷.

Dağılımı: Doğu Akdeniz, Kuzey Afrika az sayıda Batı Avrupa olmak üzere yayılım alanı oldukça geniştir. Bu amphoraların Karadeniz'de sınırlı sayıda ele geçtikleri görülmektedir³⁸.

Olası Taşıdığı Madde: Bu amphoraların antik yazarlar tarafından söz edilen ve Güney Filistin'de üretilen ünlü beyaz şarabın ticaretinde kullanıldıkları düşünülmektedir³⁹. *Vinum Gazetum* adıyla bilinen bu özel şarabın⁴⁰ üretildiği presler Filistin'in Negev bölgesinde yapılan yüzey

³⁵ Zemer, 1977, sf. 61, No.53.

³⁶ Peacock-Williams, 1986, sf. 196, Fig.115; Abadie, 1989, sf. 47-56.

³⁷ Ballet, 1988, sf. 300; Riley, 1975, sf. 27-29.

³⁸ Peacock-Williams, 1986, sf. 199; Martin Kilcher, 1990, sf. 200.

³⁹ Pieri, 1998, sf. 105, Fig.8.

⁴⁰ Sidonius Apollonaris, *Carmina*, 17.5.

araştırmaları ve kazılarla ortaya çıkarılmıştır⁴¹. Bu amphoralarda ana ürün olarak şarabın taşındığının kabul edilmesine karşın, yapılan analizler sonucunda LR 4 amphoralarında susam yağının da taşındığı belirlenmiştir⁴².

Dönemi: İ.S.1. yüzyıldan itibaren erken örneklerinin üretildiği bilinen bu amphoraların İ.S.4. - 7. yüzyıllar arasında yoğun olarak ihraç edildikleri görülmektedir. İçel Müzesi'nde 91.13.3 envanter numarasıyla korunan bu amphora, tipolojik olarak LR 4 amphoralarının son örneklerinden olması nedeniyle Marsilya'da bulunan kontekstlerin tarihlendirmeleri de dikkate alınarak⁴³ İ.S.6. yüzyılın ikinci yarısı - İ.S.7. yüzyıllar arasına tarihlendirilmektedir.

Tanımı: Ucu yuvarlaklaştırılmış, dışa çekik ağız kenarına, en geniş yeri olan omuz üzerinde oval profile sahip kısa kulplara, alt bölümüne doğru daralan torpil formu bir gövdeye ve üzeri yivlerle kaplı içi boş konik bir kaideye sahiptir. Bu formun karakteristiği olarak kulp altından gövdenin üst bölümü arasında ince yivler bulunmaktadır.

Majcherek tarafından dört alt gruba ayrılan LR 4 amphoralarının son grubunu oluşturan⁴⁴ ve kaideye doğru daralan ince uzun formu amphoralar, araştırmacılar tarafından torpil formu amphoralar olarak da adlandırılmaktadır⁴⁵. Erken LR 4 amphoralarının, Doğu Akdeniz'de bulunan tüketim merkezlerine yoğun olarak ihraç edilmelerine rağmen, İ.S.5. yüzyılın ilk üç çeyreğinden itibaren de Batı Akdeniz'de özellikle Arles ve Narbonnesis'de yoğun olarak bulunmaları⁴⁶, ticarete bir yön değişimiyle yeni pazarlara açılma ihtiyacından kaynaklanmaktadır.

Diğer D.Akdeniz Amphoraları

11.Envanter No: -	Yükseklik: 106 cm.
Ağız Çapı: 10.5 cm.	Gövde Çapı: 55 cm.
Dip Çapı: -	Kulp Genişliği: 6 cm.
Kapasite: 101.71 lt.	Rengi: H10

Kökene: Kökeni hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Dağılımı: Roma'da ve İçel'in Taşucu Beldesi'ndeki özel bir müzede daha uzun benzer örneği bulunmaktadır.

Olası Taşıdığı Madde: Pithoik amphoralar sınıfında değerlendirilmesi gereken bu büyük boyutlu amphora zeytinyağı ya da şarap ticaretinde kullanılmış olmalıdır.

Dönemi: Daha uzun boylu bir örnek Scorpan tarafından İ.S.6. yüzyıla tarihlendirilmektedir⁴⁷.

⁴¹ Mayerson, 1985, sf. 75-80; Mayerson, 1992, sf. 76-80.

⁴² Rothschild-Boros, 1981, sf. 86.

⁴³ Pieri, 1998, sf. 102.

⁴⁴ Majcherek, 1995, sf. 172, Pl.3.

⁴⁵ Peacock-Williams, 1986, sf. 199; Abadie, 1989, sf. 47-56, 54, Fig. 11.

⁴⁶ Bonifay-Villedieu, 1989, sf. 29.

⁴⁷ Scorpan, 1977, sf. 272, Fig. 5, No.3.

Tanımı: Ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik ağız kenarına, dar ve silindirik bir boyuna, iki kademedan oluşan omuz geçişine, boyunun ortasından bağlayarak omuz üzerinde amphorayla birleşen ikiz kesitli kulplara, dibe doğru genişleyen torba formlu gövde yapısına ve ortada bir çıkıntı oluşturan düz dibe sahiptir. Bu amphoraların, DR 2-4 amphoralarının formlarından etkilenerek buluntu yerlerinden hareketle Doğu Akdeniz'de üretilmiş oldukları öne sürülebilir.

12.Envanter No: 81.21.30   Yükseklik: 34 cm.
Ağız Çapı: 5 cm.   Gövde Çapı: 13 cm.
Dip Çapı: -   Kulp Genişliği: 2.5 cm.
Kapasite: 1,77 lt.   Rengi: E11

Kökeni: Bu amphoraların bulunduğu kontekstler ortaya çıkarılamadığından tarihlendirilmeleri ve kökenleri konusunda tartışmalar devam etmektedir. Ancak dağılım alanları dikkate alındığında Doğu Akdeniz kökenli olabilecekleri öne sürülebilir.

Dağılımı: Benzer bir örneği Haifa Müzesi'nde ve Atina Agorası'nda bulunmaktadır⁴⁸.

Olası Taşıdığı Madde: Bu küçük boyutlu amphoralarda şarap taşındığı öne sürülmektedir. İ.S.7 yüzyılda üretilen diğer formlarda da görüldüğü üzere amphora kapasitelerinin düştüğü görülmektedir.

Dönemi: Bu formda amphoraların Doğu Akdeniz'de İ.S.7.yüzyılda üretildiği öne sürülmektedir.

Tanımı: Ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik ağız kenarına, silindirik ve dar bir boyuna, ağızın biraz altından başlayarak yanlara doğru bir hayli açılan omuza birleşen oval kesitli kulplara, dış bölümü yivlerle kaplı ovoidal gövdeye ve içi boş düz kaideye sahiptir.

13.Envanter No: 95.30.13   Yükseklik: 40 cm.
Ağız Çapı: 7 cm.   Gövde Çapı: 20 cm.
Dip Çapı: 10 cm.   Kulp Genişliği: 3.5 cm
Kapasite: 4.78 lt.   Rengi: A9

Kökeni:-

Dağılımı: Doğu Akdeniz'de benzer formu küçük boyutlu amphoralar sualtı buluntusu olarak ele geçmiştir.

Olası Taşıdığı Madde: -

Dönemi: -

Tanımı: Ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik ağız kenarına, ağız kenarının altında keskin bir profil oluşturan ince bir yive, konik bir boyuna, boyunun üst bölümünde başlayarak omuz üzerinde biten yuvarlak kesitli kulplara, ovoidal bir gövdeye ve alçak halka kaideye sahiptir.

14.Envanter No: 79.11.1   Yükseklik: 44 cm.
Ağız Çapı: 11.5 cm.   Gövde Çapı: 28 cm.
Dip Çapı: -   Kulp Genişliği: 4.5 cm

⁴⁸ Zemer, 1977, Pl. XXVI, Res. 79.

Kapasite: 11.64 lt.

Rengi: A9

Kökene: -

Dağılımı: Yayınlanmamış benzer örnek İzmir Arkeoloji Müzesi'nde bulunmaktadır. Haifa Müzesi'nde 5577 envanter numaralı amphora da benzerlik göstermektedir, ancak boynunun daha uzun olması ile ayrılmaktadır⁴⁹.

Olası Taşıdığı Madde:

Dönemi: Mısır'da Elephantine'de bulunan bir benzeri İ.S.6-7.yüzyıllara tarihlendirilmektedir⁵⁰.

Tanımı: Ucu sivriltilmiş ince mantar dudaklı ağız kenarına, üst bölümü ince yivlerle kaplı kalın, silindirik bir boyuna, boyunun ortasından başlayarak omuz üzerinde amphorayla birleşen yassı oval kesitli kulplara, ovoidal bir gövdeye ve yuvarlak dibe sahiptir. Bu örneğin omuzu üzerindeki graffitoda *alfa* harfi okunmaktadır. Bir tanesi İskenderun'dan olmak üzere yükseklikleri 35-45 cm. arasında değişen beş örnek İçel Müzesi'nde korunmaktadır.

KİLİKİA AMPHORALARI

15.Envanter No: 94.7.1

Yükseklik: 70.5 cm.

Ağız Çapı: 11 cm.

Gövde Çapı: 25 cm.

Dip Çapı: 3 cm.

Kulp Geniliği: 4.2 cm.

Kapasite: 23.38 lt.

Rengi: D11

Kökene: Bu amphoraların Kilikia Bölgesi'nde üretildikleri bölgede gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sırasında ortaya çıkarılan üretim atığı tabakalarla kanıtlanmaktadır⁵¹.

Dağılımı: Agora M 54 formlu amphoraların Doğu Akdeniz'de bulunan merkezlerde daha yoğun olarak buldukları görülmektedir. İskenderiye, Kıbrıs, Delos ve Atina'da bu formda amphoraların İ.S.1. yüzyıl tabakalarında yoğun olarak buldukları görülmektedir.

Olası Taşıdığı Madde: -

Dönemi: Kıbrıs'da Paphos kazılarında Agora M 54 tipi amphoraların İ.S.1. yüzyılın sonları - İ.S.2. yüzyılın ilk yarısı arasına tarihlendirildikleri görülmektedir⁵². Agora kazılarında ise bu amphoralar İ.S.1. yüzyıl sonu - İ.S.2 yüzyıl başı arasına tarihlendirilmektedir.

Tanımı: Atina Agorası buluntularına göre M 54 olarak adlandırılan bu form⁵³ ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik ağız kenarına, geniş ve kısa bir boyuna, silindirik gövdeye ve içi dolu, konik dibe sahiptir. Omuzun üzerinde başlayarak ağız kenarı seviyesini geçerek gövdenin ortalarında amphorayla

⁴⁹ Zemer, 1977, sf. 53, Pl.17, No.45.

⁵⁰ Gempeler, 1992, sf. 199, K 764, Abb.128, No.7.

⁵¹ Empereur-Picon, 1989, sf. 232.

⁵² Hayes, 1991, sf. 93, No.31-32, Pl.25, Fig.3.

⁵³ Grace, 1961, Res. 60.

birleşen ve üst bölümde mahmuz formu çıkıntılar oluşturan üzeri yivli oval formu kulplara sahiptir.

Zemer 40 Amphorası

16.Envanter No:94.1.12	Yükseklik: 84 cm.
Ağız Çapı: 7.5 cm	Gövde Çapı: 23.4 cm.
Dip Çapı: 2.3 cm.	Kulp Genişliği: 4 cm.
Kapasite: 8.67 lt.	Rengi: D10

Kökenei: Bu amphoraların kökeni hakkında Zemer, Lübnan civarını önermektedir. Ancak, Sinop'ta fırın kazılarında hem üretim malzemesi olarak hem de fırın tabanında dolgu malzemesi olarak kullanıldığı yapılan kazılar sonucu ortaya çıkarılmaları⁵⁴, ayrıca Kilikia Bölgesi'nde gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında atık tabakaları içinde bu formda amphoraların yoğun olarak bulunmaları⁵⁵ havuç formu amphoraların farklı bölgelerde üretilmiş olduklarını göstermektedir.

Dağılımı: Bu amphoraların Kilikia Bölgesi dışında Doğu Akdeniz'de Lübnan ve Mısır'da gerçekleştirilen kazılarda ve batıklarda bulunması bu formun dağılımının Akdeniz'in doğusundaki merkezlerle sınırlı kaldığını göstermektedir. Karadeniz'de Sinop'da üretilen ve farklı kil kompozisyonuyla ayırđedilen havuç formu amphoraların ise Karadeniz kıyısındaki merkezlerde ortaya çıkarıldığı görülmektedir⁵⁶.

Olası Taşıdığı Madde: Şarap

Dönemi: Tarsus'da bulunan benzer örnekler İ.S.3-4. yüzyıllar arasına tarihlendirilmektedir⁵⁷.

Tanıımı: Havuç formu amphoralar olarak adlandırılan bu amphoranın ağız kenarı kırık olarak bulunmasına rağmen bilinen benzer örneklerinden hareketle dışa taşkın ucu yuvarlaklaştırılmış ağız kenarına, omuza doğru genişleyen konik ve uzun bir boyuna, boyunun alt bölümüyle omuz üzerinde üzeri yivli profile sahip oval formu kısa kulplara, içi boş sivri bir kaideyle son bulan konik gövdeye sahip olduğu görülmektedir.

LR 1B Amphoraları

17.Envanter No: 83.6.10	Yükseklik: 46 cm.
Ağız Çapı: 9 cm.	Gövde Çapı: 24 cm.
Dip Çapı: -	Kulp Genişliği: 2.6 cm.
Kapasite: 11,57 lt.	Rengi: D5

Kökenei: Peacock'un yaptığı kil analizleri sonucunda kökeninin Kuzey Suriye, Kilikia Bölgesi, Kıbrıs ve Rodos Adası olabileceği ileri sürülen bu formun⁵⁸ üretildiği atölyelere ait atık tabakaları, Empereur ve Picon

⁵⁴ Tezgör-Tatlıcan, 1996, sf. 20, Res. 11.

⁵⁵ Empereur-Picon, 1989, sf. 232-233, Fig.9-10.

⁵⁶ Sazanov, 1995, sf. 185-196.

⁵⁷ Goldman, 1950, Fig.167, No.831.

⁵⁸ Peacock-Williams, 1986, sf. 186

tarafından yapılan yüzey araştırmalarıyla Kilikia Bölgesi'nin kıyı şeridinde ortaya çıkarılmıştır⁵⁹. Kıbrıs'da Amathous ve Kourion'da yapılan çalışmalarda LR 1 amphoralarının atölye atıklarına rastlanmıştır⁶⁰. Bunun yanında son yıllarda Yunanlı arkeologlar tarafından Paphos'da yapılan kazılarda bu amphoraların fırınlarının ve atık çöplük tabakalarının bulunması LR1 amphoralarının Kıbrıs'da da üretilmiş olduklarını kanıtlamaktadır⁶¹.

Dağılımı: Doğu Akdeniz'deki tüketim merkezlerinde yoğun olarak ele geçen LR1A ve B amphoralarının Akdeniz'in batısındaki merkezlerde aynı oranlarda bulunmadıkları görülmektedir. Bunun yanında batıda İspanya, İtalya, Güney Fransa, Britannia ve İsviçre'deki kazılarda İ.S.5. ve 6. yüzyıl kontektlerinde düşük oranda ele geçmiştir. Bu amphoraların Kartaca ve Mısır'a ihracatının İ.S.5. yüzyıl sonu - 6. yüzyıl başı arasında kalan dönemde en yoğun günlerini yaşadığı, ortaya çıkarılan LR 1 amphoralarının oranlarından anlaşılmaktadır⁶².

Olası Taşındığı Madde: Dağlık Kilikia bölgesinde Plinius'un da belirttiği üzere⁶³ Roma döneminde başlayan ve İ.S.4. - 5. yüzyıllarda yoğunlaşan şarap üretiminin kıyılardaki atölyelerde üretilen bu amphoralarla ihraç edildikleri görülmektedir. Bu amphoraların bazı örneklerinde yapılan analizler sonucu zeytinyağı da taşınmış olduğunun ortaya çıkması üzerine, hem şarap, hem de zeytinyağı ticaretinde kullanılmış oldukları öne sürülmüştür⁶⁴.

Dönemi: Yassıada Batığı'nda bulunan benzer formlu amphoralar İ.S.7. yüzyılın başlarına tarihlendirilmektedir⁶⁵. Geniş ağız çapına sahip bu amphoralar Marsilya kazılarında İ.S.6. yüzyılın sonu - 7. yüzyılın başları arasına tarihlendirilmektedir⁶⁶.

Tanımı: Ucu sivriltilmiş dışa çekik ağız kenarına, boyunun üst bölümünde başlayan ve omuzda amphorayla birleşen üzeri yivli profile sahip oval kulplara, kalın bir boyuna, silindirik gövdeye ve düz dibe sahiptir. Boyun üzerinde ve kulpların altından kaideye kadar dış yüzeyde sık yivler bulunmaktadır. Omuzu üzerinde kırmızı boya ile yapılmış *tituli picti* okunamayacak durumdadır.

Tipolojik olarak Kartaca sınıflandırmasına göre Late Roman amphoralarının, daha dar ağız çapına ve boyuna sahip ovoidal gövdeli örnekleri LR1A, İçel Müzesi'nde korunan örneklerde de görüldüğü üzere geniş

⁵⁹ Empereur-Picon, 1989, sf. 239, Fig.18.

⁶⁰ Lund, 1993, sf. 130.

⁶¹ Michaelides, 1996, sf. 149; Demesticha, 1998

⁶² Riley, 1981, sf. 120.

⁶³ Plinius, *NH* 14, 81.

⁶⁴ Steckner, 1993, sf. 68; Bonifay-Villedieu, 1989, sf. 25.

⁶⁵ Van Doorninck-Mayer, 1992, Vol.19, No.4, sf. 23, Fig.1.

⁶⁶ Bonifay-Pieri, 1995, sf. 108.

ağız çapına, kalın boyuna ve küresel gövdeye sahip tipleri ise LR1B olarak adlandırılmaktadır.

18.Envanter No: 95.30.6   Yükseklik: 43 cm.
Ağız Çapı: 9 cm.   Gövde Çapı: 21 cm.
Dip Çapı: -   Kulp Genişliği: 3 cm.
Kapasite: 6.13 lt.   Rengi: H10

Kökeni: Kilikia Bölgesi

Dağılımı: Bkz Kat.No.17

Olası Taşındığı Madde: Bkz. Kat.No.17

Dönemi: Yassı Ada Batığı'nda benzer formulu çok sayıda amphora İ.S.7 yüzyıla tarihlendirilmektedir.⁶⁷

Tanımı: Ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik ağız kenarına, silindirik ve kalın bir boyuna, ağız kenarının altında başlayarak omuzda son bulan yivli profile sahip kulplara, ortada daralan silindirik bir gövdeye ve düz dibe sahiptir. Amphoranın kulpların altından kaideye kadar dış bölümü yivlerle bezenmiştir. Form olarak tam benzerleri Kıbrıs'da sualtı buluntusu olarak ele geçmiştir⁶⁸.

Pompei V Amphorası

19.Envanter No: K81.5.4   Yükseklik: 62 cm.
Ağız Çapı: 12 cm.   Gövde Çapı: 25 cm.
Dip Çapı: -   Kulp Genişliği: 4.5 cm.
Kapasite: 12.76 lt.   Rengi: E6, dış yüzeyi açık krem

astarlıdır

Kökeni: Pompei V olarak sınıflandırılan bu formun Kilikia Bölgesi'nde gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında bulunan benzer amphora parçaları nedeniyle İskenderun Körfezi'nde Aigeai kenti yakınlarında bulunduğu düşünülen atölyelerde üretilmiş olabilecekleri öne sürülmüştür⁶⁹.

Dağılımı: Pompei V amphoralarının Tarsus, Atina, Kerameikos⁷⁰, Argos ve İskenderiye'de gerçekleştirilen kazılarda ele geçtikleri bilinmektedir.

Olası Taşındığı Madde: -

Dönemi: Benzer bir Pompei V amphorası Atina Agorası kazılarında İ.S.1. - 2. yüzyılın başına tarihlendirilmektedir⁷¹. Stabia'da yerel üretim DR 2-4 amphoralarıyla birlikte ele geçen benzer bir Pompei V amphorası ise c.İ.S.79 yıllarına tarihlendirilmektedir⁷².

⁶⁷ Bass-Van Doorninck, 1982, sf. 157.

⁶⁸ Zemer, 1977, Pl. 23, No.63-65; Green, 1973, sf. 163, Fig.22.

⁶⁹ Empereur-Picon, 1989, sf. 137, Fig.20-21.

⁷⁰ Kerameikos'da ele geçen Pompei V amphorası için bkz. Böttger, 1992, sf. 370, No.63, Taf.9, No.5. Adı geçen diğer merkezlerde ortaya çıkarılan benzer formulu amphoralar için bkz. Empereur-Picon, 1989, sf. 237, dip not.31.

⁷¹ Grace, 1961, sf. 13, Fig.33.

⁷² Caro, 1987, sf. 72, Fig.88, No.85.

Tanımı: Ağız kenarı kırık olmasına rağmen kırık yerin içe dönük kavisli olması, boyuna göre ağız kısmının daha dar olduğunu göstermektedir. Boyun uzun, silindirik ve oldukça kalındır. Boyunun üst bölümünde başlayan ve ağız seviyesini geçtikten sonra omuzda amphorayla birleşen üzeri yivli profilli oval kesite sahip kulplardan biri korunmamıştır. Pompei V amphorası olarak adlandırılan bu form ovoidal bir gövdeye sahiptir. Kaidesi korunamayan amphoranın kil kompozisyonunun beyaz kuvars, mika ve az kum katkılı olduğu görülmektedir.

M239 Amphorası

20.Envanter No: 94.17.25 **Yükseklik:** 26 cm.

Ağız Çapı: 6.5 cm. **Gövde Çapı:** 12.7 cm.

Dip Çapı: 2.5 cm. **Kulp Genişliği:** 1.5 cm.

Kapasite: 1.59 lt. **Rengi:** H9

Kökene: Kökeni hakkında her hangi bir bilgi bulunmayan bu formun Kilikia'nın güney batısında yüzey araştırmaları sırasında ortaya çıkarılan amphora atölyelerinin atık seramik tabakalarında yoğun olarak bulunmalarından dolayı, Kilikia'da beş farklı merkezde üretildikleri kanıtlanan Zemer 41 amphoralarıyla⁷³ yakın bölgelerde üretilmiş olabilecekleri öne sürülmelidir.

Dağılımı: Özellikle Doğu Akdeniz'deki merkezlerde yoğun olarak ele geçen Zemer 41 amphoralarıyla birlikte bu formun Kuzey Afrika'da, Suriye Filistin bölgesindeki merkezlerde, Kıbrıs'da Paphos'da, Kilikia bölgesinde, Atina Agorası'nda ve İtalya'da Ostia ve Pompei'de İ.S.3. - İ.S. 4. yüzyıllar arasına tarihlenen tabakalarda ortaya çıkarıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte Suriye Filistin bölgesinde bulunan batıklarda da yoğun olarak buldukları bilinmektedir.

Olası Taşındığı Madde: Zemer 41 amphoralarının bu amphoraların büyük modelleri olduğu kabul edilirse küçük amphoralarda da şarap taşındığı düşünülebilir⁷⁴.

Dönemi: Atina Agorası'nda benzer formlu, ancak daha büyük boyutlu amphoraların İ.S.4. yüzyılın sonlarına tarihlendirildikleri görülmektedir⁷⁵.

Tanımı: Dışa çekik, ucu yuvarlaklaştırılmış üçgen profile sahip ağız kenarına, geniş ve kısa bir boyuna, boyunun ortasında başlayarak omuz üzerinde amphorayla birleşen oval kesitli kalın, kısa kulplara, üzeri yivlerle kaplı silindirik gövdeye ve alt bölümü oyuk, içi dolu konik kaideye sahiptir.

Oldukça küçük, eşantiyon boyutlarında üretilen bu amphoranın Zemer 41 amphoralarının formlarıyla yakın benzerlikler içermeleri bu amphoraların küçük modelleri olduklarını ileri sürmemize neden olmaktadır. İ.S.5. - 6. yüzyıllarda üretilen Geç Spatheia amphoralarının da oldukça küçük

⁷³ Rauh, 1999, sf. 341.

⁷⁴ Zemer, 1977, sf. 52.

⁷⁵ Robinson, 1959, M239.

modellerinin yapıldışı dikkate alınır⁷⁶ Zemer 41 amphoraların üreticilerinin de böyle bir uygulamayla küçük modeller ürettikleri düşünülebilir.

21.Envanter No: 94.1.8   Yükseklik: 39 cm.
Ağız Çapı: 8 cm.   Gövde Çapı: 32 cm.
Dip Çapı: 3.2 cm.   Kulp Genişliği: 4 cm.
Kapasite: 13.69 lt.   Rengi: E12
Kökene: -
Dağılımı: -

Olası Taşındığı Madde: şarap

Dönemi: İsrail kıyılarında yapılan sualtı araştırmalarında örnekleri bulunan bu form Yassıada Batığı'nda bulunan benzerleriyle kurulan paralellikler nedeniyle İ.S. 7. yüzyıla tarihlendirilmektedir⁷⁷.

Tanımı: Ucu yuvarlaklaştırılmış, dışa çekik kademeli ağız kenarına, silindirik ve dar bir boyuna, boyunun ortasında başlayarak omuz üzerinde amphoraya birleşen üzeri yivli oval kesitli kalın kulplara, oldukça geniş ovoidal gövdeye ve ortası oyuk, düz kaideye sahiptir. İçel Müzesi'nde bulunan bu form İsrail'de sualtı buluntusu olarak ele geçen bir amphorayla yakın benzerlikler göstermektedir⁷⁸.

EGE AMPHORALARI

Rhodos Amphorası

22.Envanter No: 94.1.4   Yükseklik: 80 cm.
Ağız Çapı: 11 cm.   Gövde Çapı: 32 cm.
Dip Çapı: 4 cm   Kulp Genişliği: 3.2 cm.
Kapasite: 22.18 lt.   Rengi: E12
Kökene: Rhodos

Dağılımı: Doğu Akdeniz, Ege, Karadeniz, Fransa ve İspanya'da yoğun olarak ele geçmiştir.

Olası Taşındığı Madde: Genel olarak Rhodos adasının önemli ürünü olan şarap ticaretinde kullanılmasının yanında çeşitli meyvelerin taşındığı da bilinmektedir.

Dönemi: Bu amphoranın form özellikleri nedeniyle İ.Ö.2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmesi gerekmektedir⁷⁹.

Tanımı: Ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik ağız kenarına, uzun dar silindirik boyuna, boyunun üst bölümünde başlayarak omuz üzerinde son bulan dikey, oval kesitli kulplara, ovoidal gövdeye ve içi dolu alt bölümü düz, sivri bir kaideye sahiptir. Kulplarından biri üzerinde yuvarlak çerçeve

⁷⁶ İskenderiye'de gerçekleştirilen kurtarma kazılarında özellikle Eski Diana Tiyatrosu ve Gabbari Nekropolisi kazılarında 1 lt kapasiteli küçük boyutlu *spatheia* amphoralarının örnekleri ele geçmiştir.

⁷⁷ Bass-Van Doorninck, 1982, Fig.6a.

⁷⁸ Zemer, 1977, Pl.25, No.71.

⁷⁹ Cankardeş-Şenol-Şenol, 1997, sf. 51-61.

içinde gül ambleminin görülebildiği bir mühür bulunmaktadır. Ancak mühür deniz tahribatından oldukça etkilendiğinden yazıt okunamamaktadır.

Hellenistik Dönem'in başından itibaren oluşan rekabet ortamıyla Rhodos Adası Akdeniz'in bir çok merkezine olan yakınlığı ve deniz güvenliğini sağlayan politik konumundan dolayı şarap üretimi ve satışında Akdeniz ticaretini domine etmiştir. Akdeniz'de bulunan önemli tüketim merkezlerinde yoğun olarak ele geçen Rhodos amphoraları, adanın uyguladığı düşük fiyat politikasıyla Karadeniz'den Hindistan'a kadar bir çok merkezde tüketimin ilk sırasını almaktadır. Üretimin yoğun olduğu birçok merkezde de uygulandığı üzere, kulplarının üst bölümünde üretici, yönetici ve ay adı ile birlikte bir atölye sembolü bulunan Rhodos amphoralarının Aydıncık açıklarında ele geçen bu örneğinin kulplarında bulunan mühürler, deniz tahribatı nedeniyle okunamaz durumdadır.

Knidos Amphorası

23.Envanter No: 95.30.2

Yükseklik: 71 cm.

Ağız Çapı: 8.5 cm.

Gövde Çapı: 28 cm.

Dip Çapı: 2 cm.

Kulp Genişliği: 4 cm.

Kapasite: 17.45 lt.

Rengi: E12

Kökeni: Knidos

Dağılımı: Bu form, Hellenistik Dönem'de üretilen Knidos amphoralarının Akdeniz'de bulunan merkezlerdeki oranlarına ulaşmasa da, Roma Dönemi'nde kentlerin Knidos şarabına talebi doğrultusunda küçük ölçekli olarak ihraç edilmiştir.

Olası Taşındığı Madde: Knidos'un en önemli ihraç ürünü olan şarap ticaretinde kullanılmıştır.

Dönemi: İ.Ö.1.yüzyıla tarihlendirilen⁸⁰ bu amphoranın geç örneklerinin İ.S.7.yüzyıla kadar Datça Yarımadası'nda üretildikleri bölgede gerçekleştirilen kazılar ve yüzey araştırmalarıyla belirlenmiştir⁸¹.

Tanımı: Ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik ağız kenarına, silindirik boyuna, boyunun üst bölümünde başlayarak ağız kenarı seviyesine yükselerek omuzda amphorayla birleşen yassı oval kesitli kulplara, projeksiyon noktası alt bölümünde bulunan ovoidal gövdeye ve plastik halka eklentili sivri kaideye sahiptir. Kulpların altında birkaç dizi yiv bulunmaktadır.

Hellenistik Dönem'in başından itibaren özellikle Delos, Atina ve İskenderiye gibi büyük tüketim merkezlerinde yoğun olarak ele geçen Knidos amphoraları, orduların şarap ihtiyacını karşılamak amacıyla ihracatını arttırmış ve Rhodos'dan sonra Akdeniz pazarının hakimi haline gelmiştir.

⁸⁰ İçel Müzesi'nde bulunan bu amphora, İskenderiye Müzesi'nde bulunan ve İ.S.I.yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen bir Knidos amphorasıyla benzer özellikler gösterse de form özellikleri dikkate alındığında bu amphoradan daha öne üretilmiş olmalıdır. Empereur-Hesnard, 1987, sf. 63, Fig.16.

⁸¹ Empereur-Picon, 1986, sf. 105-126; Tuna-Empereur, v.d., 1987, sf. 49; Tuna-Empereur, v.d., 1990, sf. 38-49.

Girit Amphorası

24.Envanter No:-

Ağız Çapı: 7 cm.

Dip Çapı: -

Kapasite: 15.94 lt.

Yükseklik: 58 cm.

Gövde Çapı: 27 cm.

Kulp Genişliği: 3 cm.

Rengi: G12

Kökene: İçel Müzesi'nde korunan bu amphora Girit'te üretilen ve AC1a tipi olarak sınıflandırılan amphoralardan olmalıdır. Girit'te Dermatos ve Palaichora atölyelerinin üretim atık tabakalarında benzerleri ortaya çıkarılmıştır⁸².

Dağılımı: İtalya Yarımadası'nda Ostia ve Pompei, K.Afrika'nın doğusunda Cyrenaica, Berenike ve İskenderiye, ayrıca üretim merkezi olan Girit'de ve Atina'daki kazılarda ele geçmeleri bu amphoralarda taşınan şarabın Orta Akdeniz'de dar bir bölgede satışının gerçekleştiğini göstermektedir. Girit amphoralarının yoğun olarak bulunduğu yerler arasında Berenike ve İskenderiye, Girit ticaretinin coğrafi anlamda kolaylıkla ulaştığı merkezlerdendir.

Olası Taşındığı Madde: Girit'in ünlü şarabını taşınmasında kullanılmış olmalıdır⁸³.

Dönemi: Bu amphoraların benzerleri Ostia'da. İ.S.1.- 4. yüzyıl arasına tarihlenen tabakalarda ele geçmiştir.

Tanımı: Ucu yuvarlaklaştırılmış ve dışa çekik bant formunda ağız kenarına, dar silindirik ve yüksek bir boyuna, ovoidal gövdeye ve düğme formu bir çıkıntı oluşturan dibe sahiptir. Yassı oval profilli kesite sahip dikey kulplar ağız kenarının altından başlayarak omuzda amphorayla birleşmektedir.

Girit şarabı antik yazarlar ve epigrafik kaynakların bize aktardığına göre İ.Ö.6. yüzyıldan itibaren Akdeniz pazarında tercih edilen önemli şarap türleri arasında yer almıştır⁸⁴. Girit'te gerçekleştirilen yüzey araştırmaları ve kazılar sonucunda Girit amphoraları olarak 6 grupta incelenen amphoralara ait çok sayıda atölye ortaya çıkarılmıştır.

Samos Cistern Tipi /Keay LXVII Amphorası

25.Envanter No: 94.1.10

Ağız Çapı: 10 cm.

Dip Çapı: 2 cm.

Kapasite: 7.66 lt.

Yükseklik: 53 cm.

Gövde Çapı: 19 cm.

Kulp Genişliği: 2.6 cm.

Rengi: D11

Kökene: Kökeni hakkında kesin bilgi bulunmamakla birlikte Samos Adası'nda üretildikleri düşünülmektedir.

⁸² Marangou Lerat, 1995, Pl.II, Fig.28-29.

⁸³ Abadie, 1989, sf. 146, Fig. 5.

⁸⁴ Chaniotis, 1988, sf. 62-89.

Dağılımı: Özellikle İtalya Yarımadası'nda,⁸⁵ Sicilya'da⁸⁶ ve Arnavutluk'da⁸⁷ bir çok merkezde ele geçen bu amphoraların, Doğu Akdeniz'de bulunan tüketim merkezlerinde aynı yoğunluğa ulaşamadıkları izlenmektedir.

Olası Taşıdığı Madde: Şarap ve zeytinyağı taşındığı düşünülen Robinson M 273 amphoralarının aksine geniş ağızlı olan bu amphoraların, tuzlu balık ya da meyve sevkiyatına uygun formları nedeniyle özellikle balık ürünlerinin taşınmasında kullanılmış olabilecekleri düşünülmektedir.

Dönemi: Bu amphoraların benzerlerinin İtalya'da yapılan kazılarda İ.S.6-7. yüzyıllara tarihlendirildikleri görülmektedir⁸⁸.

Tanımı: Ucu sivriltilmiş dışa çekik ağız kenarına, geniş çaplı bir boyuna, boyunun üst bölümüyle omuz arasında yassı oval kesitli dikey kulplara, üzeri yivli silindirik bir gövdeye ve alt bölümü oyuk, içi dolu konik bir kaideye sahiptir. Kulp bağlantılarının bulunduğu yerlerde bastırılarak oluşturulmuş çukurluklar yer almaktadır.

Samos'da sanıç buluntusu olarak ele geçen bir çok örnekten hareketle adanın ismiyle tanınan bu form⁸⁹ Ege amphoraları içinde İ.S.6-7. yüzyıllarda en fazla yayılım gösteren amphora tipi olarak dikkati çekmektedir. Keay tarafından yapılan tipolojide form LXVII olarak sınıflandırılan⁹⁰ bu formun Samos Adası'nda üretildiği öne sürülmektedir⁹¹. İ.S.4. yüzyılda üretilmeye bağlanan Robinson M273 tipi amphoraların⁹² Keay LXVII amphoralarını form olarak etkiledikleri öne sürülebilir.

LR 3 Amphorası

26.Envanter No: 94.1.14	Yükseklik: 54 cm.
Ağız Çapı: 4.2 cm.	Gövde Çapı: 20 cm.
Dip Çapı: 1.7 cm.	Kulp Genişliği: 3.2 cm.
Kapasite: 6.52 lt.	Rengi: H10

Kökenei: Kökenleri konusunda Mısır'dan Byzantium'a ve Batı Anadolu'ya kadar değişik öneriler yapılırsa da petrografik özellikleri nedeniyle bu amphoraların Batı Anadolu'da üretildikleri kabul edilmektedir⁹³. Son yıllarda Avusturyalı arkeologlarca yapılan çalışmalarda LR 3 amphoralarına ait atölyelerin izleri Ephesus civarında ortaya

⁸⁵ Arthur, 1989, sf. 83; Isler, 1969.

⁸⁶ Pelagatti, 1972, sf. 89-99.

⁸⁷ Cerova, 1992, sf. 255, Fig.17; Lako, 1984, Pl.IV, No.8-9.

⁸⁸ Reynolds, 1995, sf. 76.

⁸⁹ Arthur, 1990, sf. 282-295.

⁹⁰ Keay, 1984, sf. 223-662.

⁹¹ Reynolds, 1995, sf. 76.

⁹² Bass-Van Doorninck, 1971, sf. 27-37.

⁹³ LR 3 amphoraların yapılan petrografik analizler sonucu killerde başkalaşmış kayalara ait parçacıklar belirlenmiştir. Bu Tip oluşumlar Mısır ve Byzantium çevresinde bulunmadığından Batı Anadolu, özellikle de Sardeis çevresi üretim yerleri olarak düşünülmektedir. Williams, 1979, sf. 181; Peacock-Williams, 1986, sf. 190.

çkarılmıştır⁹⁴. Bunun yanında kil gruplarının farklı özellikler taşıması, LR3 amphoralarının birden fazla bölgede üretildiğini kabul etmemize neden olmaktadır.

Dağılımı: Çift kulplu LR3 amphoralarının erken örneklerine oranla Akdeniz'in batısındaki merkezlere daha az ulaştığı görülmektedir. Bunun yanında İ.S.4. yüzyıldan sonra Phanagoria, Germonassa ve Panticapeum gibi Karadeniz krallıklarında bu amphoralar yoğun olarak bulunmuştur⁹⁵. Ayrıca Kuzey Afrika ve Mısır'ın güneyi hatta Meroe Krallığına kadar geniş bir alanda bulunmaları İ.S.4. yüzyılda bu amphoralarda taşınan şarabın önce İ.S. 4. yüzyılda Karadeniz, İ.S.6. yüzyılda ise, Akdeniz'in güneyine doğru yön değiştirdiğini göstermektedir.

Olası Taşıdığı Madde: Son yıllarda yapılan yüzey araştırmaları sırasında arasında Ephesos civarında üretildiği saptanan ve uzun süre kullanılan LR 3 amphoralarının Tmolos şarabı için kullanılmış oldukları düşünülmektedir⁹⁶. Bu amphoraların Marsilya'da ele geçen örneklerinin içlerinin yalıtılmış olması LR 3 amphoralarında şarap taşıdığına kanıtlanmasına neden olmaktadır⁹⁷.

Dönemi: İçel Müzesi'nde bulunan bu form LR 3 amphoralarının en geç örnekleri arasında yer almaktadır. Bu amphora tipolojik olarak Atina Agorası'nda (M 373) bulunan⁹⁸ ve İ.S.6. yüzyıla tarihlendirilen amphoradan daha ileri bir tarihte, İ.S.6. yüzyılın sonlarında üretilmiş olmalıdır.

Tanımı: Ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik dar ağız kenarına, ağız kenarı seviyesinden başlayarak boyunun alt bölümünde amphorayla birleşen yassı şerit kulplara, konik bir boyuna, ortada daralan ovoidal gövdeye ve alt bölümü uyulmuş, plastik halka eklentili sivri kaideye sahiptir. Amphoranın tüm gövdesi yivlerle kaplıdır.

Riley tarafından kullanılan Kartaca amphora tipolojisinde LR 3 amphoraları olarak adlandırılan bu form İ.Ö.1. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmış ve altı yüzyıl boyunca çeşitli değişikliklere uğrayarak üretilmişlerdir⁹⁹.

Kos Amphorası (?)

27.Envanter No: 95.10.6

Ağız Çapı: 7.5 cm.

Dip Çapı: -

Kapasite: 6.64 lt.

Yükseklik: 40 cm.

Gövde Çapı: 22 cm.

Kulp Genişliği: 2.7 cm.

Rengi: C9

⁹⁴ Outschar, 1993, sf. 47-52; Outschar, 1998, sf. 42.

⁹⁵ Zeest, 1960, sf. 118-119.

⁹⁶ Hayes, 1997, sf. 34; Pieri, 1998, sf. 105.

⁹⁷ Bonifay-Pieri, v.d., 1993, sf. 4.

⁹⁸ Robinson, 1959, M 373.

⁹⁹ Riley, 1979, sf. 183.

Kökene: Kos Adası'nda üretilen küçük boyutlu amphoralara form olarak benzemektedir¹⁰⁰. Nikandros grubu olarak adlandırılan ve kökeni tartışmalı olan amphoralarla benzerlikleri dikkat çekicidir¹⁰¹.

Dağılımı: Suriye-Filistin ve İsrail kıyılarıyla Anadolu kıyılarında benzer formulu amphoralar ortaya çıkarılmıştır.

Olası Taşıdığı Madde: Şarap

Dönemi: Benzer formulu amphoraların İ.Ö.3-1.yüzyıllar arasında üretildikleri düşünülmektedir.

Tanımı: Ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik ağız kenarına, konik bir boyuna, boyunun ortasında başlayarak omuz üzerinde amphorayla birleşen oval kesitli kulplara, ovoidal gövdeye ve içi dolu dışa taşkın profilli konik kaideye sahiptir.

Mende Amphoraları

28.Envanter No: 95.30.1   Yükseklik: 68 cm.

Ağız Çapı: 11.5 cm.   Gövde Çapı: 39.8 cm.

Dip Çapı: 5.3 cm.   Kulp Genişliği: 3.5 cm.

Kapasite: 26.28 lt.   Rengi: A9 (koyu krem astarlı)

Kökene: Khalkidikia Yarımadası'nın güney batısında bulunan Mende'de üretilmiş olmalıdır.

Dağılımı: Thasos, Atina ve Ege Denizi'nde Anadolu kıyılarında benzerleri sualtı buluntusu olarak ele geçmiştir.

Olası Taşıdığı Madde: Şarap

Dönemi: İ.Ö.5. yüzyılın ilk yarısında üretilen Mende amphoralarının formlarıyla benzerlik göstermektedir¹⁰².

Tanımı: Ucu sivriltilmiş dışa çekik ağız kenarına, omuza doğru genişleyen silindirik boyuna, ağız kenarının altında başlayarak omuzda amphorayla birleşen yassı oval kesitli kulplara, küresel bir gövdeye ve altı oyuk, sivri kaideye sahiptir.

BATI KARADENİZ -MARMARA GRUBU

Ganos Amphoraları

29.Envanter No: 81.11.3   Yükseklik: 32 cm.

Ağız Çapı: 8.5 cm.   Gövde Çapı: 28 cm.

Dip Çapı: -   Kulp Genişliği: 4 cm.

Kapasite: 8.63 lt.   Rengi: F9

Kökene: Ganos amphoraları Tip 1 olarak adlandırılan bu formun üretildiği atölyeler ve atık seramik tabakaları Marmara Denizi'nin kuzey batısında Gaziköy ile Hoşköy arasında ortaya çıkarılmıştır¹⁰³. Bunun yanında Marmara Denizi'nin güneyinde bulunan Marmara Adası'nda da bu tip

¹⁰⁰ Adramov, 1993, sf. 115, Fig.IIb.

¹⁰¹ Grace-Petropoulakou, 1970, P3980, Pl.62; Pulak, 1986, sf. 83.

¹⁰² Boulter, 1953, sf. 103, Fig.5, No.161.

¹⁰³ Günsenin, 1993a, sf. 193-198.

amphoraların üretildiği, ortaya çıkarılan amphora atölyeleriyle kanıtlanmaktadır¹⁰⁴.

Dağılımı: Bu amphoraların özellikle Kuzey Batı Karadeniz, Ege, İtalya ve Adriyatik kıyılarında yer alan tüketim merkezlerine İ.S.11-13.yüzyıllar arasında yoğun olarak ihraç edildikleri görülmektedir¹⁰⁵. Bu yoğun ihracatın kanıtları Marmara Denizi'nde ortaya çıkarılan büyük boyutlu ticari kargo gemileriyle izlenmektedir¹⁰⁶. Tip I olarak adlandırılan Ganos amphoralarının Marmara Denizi dışında Batı Karadeniz'de ve Anadolu kıyılarında bir çok batıkta ele geçmesi bölgenin İ.S.11-12. yüzyıllarda Bizans İmparatorluğu'nun en önemli şarap üretim bölgesi olduğunu kanıtlamaktadır. Bununla birlikte, amphora kullanımının azalmaya başladığı, deri tulumların ve fıçı kullanımının arttığı bu dönemde, sağlam yapıları nedeniyle Ganos amphoralarının farklı ürünler için tekrar kullanıldıkları öne sürülmektedir¹⁰⁷.

Olası Taşıdığı Madde: Şarap

Dönemi: İ.S.11-12. Yüzyıllara tarihlenmektedir.

Tanımı: Ucu yuvarlatılmış ağız kenarına, kısa, dar ve konik bir boyuna, boyun üzeri ile omuz arasında oval kesitli kalın kulplara, üzeri yivlerle kaplı omuzda genişleyen kısa, ovoidal gövdeye ve düz dibe sahiptir.

Omuz üzerinde bulunan grafitoda bulunan yazıtın transkripsiyonu 'Επ(ισ)κ(οπ)οδ ya da 'Επ(αρχι)κοδ şeklinde önerilmektedir.

İçel Müzesi'nde Günsenin tarafından Tip I, II ve IV olarak sınıflandırılmış Bizans amphoraları¹⁰⁸ Sinop'dan hibe yoluyla müzeye getirilmiş amphoralardır. Bu nedenle, İ.S.11-13.yüzyıllara tarihlendirilen bu amphoralar bölgenin ticaretiyle ilgili yorumların dışında tutulmalıdır. Boyunlarında ve kulplarında çoğunlukla monogram mühürler ve grafitolar bulunan Ganos amphoralarının¹⁰⁹ İçel Müzesi'nde korunan örneklerinde mühür bulunmamaktadır.

30.Envanter No: 85.11.5   **Yükseklik:** 45.3 cm.

Ağız Çapı: 6.2 cm.   **Gövde Çapı:** 36.5 cm.

Dip Çapı: -   **Kulp Genişliği:** 3.7 cm.

Kapasite: 18.28 lt.   **Rengi:** E9

Kökene: Günsenin Tip 4 olarak sınıflandırılan bu amphoranın küçük ve büyük boyutlu olmak üzere iki tipi bulunmaktadır. Batı Karadeniz, ya da

¹⁰⁴ Günsenin-Hatcher, 1997, sf. 249-255.

¹⁰⁵ Bjelajac, 1989, sf. 111-113.

¹⁰⁶ İ.S.XI.yy.'a tarihlendirilen Tekmezar I Burnu Batığı'nda 20.000 civarında Günsenin Tip I amphorasının taşındığı öne sürülmektedir. Bkz. Günsenin, 1993b, sf. 258. Bu büyük boyutlu batığın dışında, Marmara Denizi'nde Tip I aphoralarının taşındığı 5 yeni batığın incelemesi gerçekleştirilmiştir.

¹⁰⁷ Van Doorninck, 1989, sf. 256.

¹⁰⁸ İçel Müzesi'nde bulunan Ganos ve B.Karadeniz-Marmara grubu altında ele alınan Günsenin Tip II ve IV amphoraları N.Günsenin tarafından incelenmiştir.

¹⁰⁹ Günsenin, 1994, sf. 204.

Marmara Denizi civarında üretildiği düşünülen bu formun üretildiği atölyeler bugüne kadar ortaya çıkarılamamıştır.

Dağılımı: Marmara Denizi'nde kazısı gerçekleştirilen Çamaltı Burnu Batığı'nda Tip III amphoralarıyla birlikte Tip IV olarak adlandırılan yüksek kulplu bu formun büyük ve küçük boyutlu örnekleri ortaya çıkarılmıştır. Tip IV amphoralarının Bulgaristan'da Nesebar, Karadeniz'de de Khersonessos ve Balaklava'da buldukları görülmektedir¹¹⁰.

Olası Taşıdığı Madde: Şarap

Dönemi: İ.S.13. yüzyıla tarihlenmelidir.

Tanımı: İçe çekik ucu yuvarlaklaştırılmış ağız kenarına, kısa ve dar bir boyuna, ağız kenarından başlayarak yükselerek omuzda birleşen oval kesitli kulplara, üzeri yivli ovoidal gövdeye sahiptir. Omuzda bulunan graffitoda *Alpha*, *Delta*, *Lambda* ve *Iota* harflerinin oluşturduğu bir monogram yer almaktadır.

31.Envanter No: 85.11.6

Yükseklik: 60 cm.

Ağız Çapı: 5.5 cm.

Gövde Çapı: 48 cm.

Dip Çapı: -

Kulp Genişliği: 5 cm.

Kapasite: 58.11 lt.

Rengi: E8

Kökene: Bkz. Kat.No.30

Dağılımı: Bkz. Kat.No.30

Olası Taşıdığı Madde: Şarap

Dönemi: İ.S.13.yüzyıl

Tanımı: Boyunla birleşen dar, içe çekik ucu yuvarlaklaştırılmış ağız kenarına, kısa ve dar boyuna, ağız kenarı seviyesinden başlayarak yükselen ve omuz üzerinde birleşen oval kesitli kulplara, üzeri yivlerle kaplı ovoidal gövdeye ve yuvarlak dibe sahiptir. Katalogdaki 30 Envanter Numarası ile tanıtılan amphoranın büyük boyutlu örneğidir.

32.Envanter No: 85.11.4

Yükseklik: 60.3 cm.

Ağız Çapı: 6.7 cm.

Gövde Çapı: 25 cm.

Dip Çapı: -

Kulp Genişliği: -

Kapasite: 11.68 lt.

Rengi: D6

Kökene:

Dağılımı: Bu form Batı Karadeniz'de Bulgaristan ve Romanya'da¹¹¹, İtalya Yarımadası, Kıbrıs ve İsrail'de bulunan tüketim merkezlerinde bu form yoğun olarak görülmektedir.

Olası Taşıdığı Madde: Şarap

Dönemi: Kıbrıs'da Paphos'da¹¹² ve Çamaltı Burnu Batığı'nda ele geçen benzerleri benzerleri İ.S.13. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

¹¹⁰ Günsenin, 1989, sf. 276; Brusic, 1976, sf. 44, Pl.VII, Fig.8; Cangova, 1959, sf. 257, Fig.12, sf. 258, Fig.13.

¹¹¹ Bjelajac, 1989, sf. 114-5, Fig.3.3.

¹¹² Megaw, 1972, Fig.27; Rosser, 1985, sf. 86.

Tanımı: Günsenin Tip III olarak adlandırılan bu form ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik ağız kenarına, ağız kenarının altından başlayarak ağız kenarı seviyesini aşarak yükselen ve omuzda amphorayla birleşen kulp başlantılarına, üzeri yivlerle kaplı ovoidal gövdeye sahiptir.

KUZZEY DOĞU KARADENİZ

33.Envanter No: 85.11.1   Yükseklik: 80 cm.
Ağız Çapı: 7.8 cm.   Gövde Çapı: 26 cm.
Dip Çapı: -   Kulp Genişliği: 4 cm.
Kapasite: 19.83 lt.   Rengi: E12

Kökeni: Sinop'dan hibe yoluyla gelmiş olan bu amphoranın Doğu Karadeniz'de Kolkhis civarında üretildiği düşünölmektedir. İ.Ö.4. yüzyılda amphora üretimine başlayan bu bölge¹¹³, İ.S.6. yüzyıla kadar amphora üretmeye devam etmiştir.

Dağılımı: Karadeniz'in batısında ve Tuna Irmağı boyunca tüketim merkezlerinde gerçekleştirilen kazılarda bu amphoralar yoğun olarak ele geçmektedir.

Olası Taşıdığı Madde: Şarap

Dönemi: İ.S.4 - 6.yüzyıllar arasında üretildiği düşünölen¹¹⁴ bu formun Karadeniz'de bulunan benzerleri, İ.S.4. yüzyılın ikinci çeyreğine tarihlendirilmektedir¹¹⁵. Batı Karadeniz'de Tomis ve Histria'da bu formun geç örnekleri ise İ.S.6. yüzyıla tarihlendirilmektedir¹¹⁶.

Tanımı: Dışa çekik, mantar formlu ağız kenarına, silindirik boyuna, ağız kenarının altında başlayarak omuz üzerinde amphorayla birleşen oval kesitli kulplara, ortada daralan ovoidal gövdeye, içi boş konik kaideye sahiptir. Amphoranın omuz ve dip bölümünde sık yivler bulunmaktadır. Ayrıca omuz üzerinde okunamayan grafitoların buldukları görölmektedir.

¹¹³ Tsetzkhladze-Vnukov, 1992, sf. 360.

¹¹⁴ Zeest, 1960, sf. 136, Tab.103.

¹¹⁵ Adramov, 1993, sf. 51, 67, Tip 7.24.

¹¹⁶ Scorpan, 1977, sf. 277, Fig.12, Tip VII, No.6.

BİBLİYOGRAFYA VE KISALTMALAR

- Abadie, 1989 Abadie, C., "Les amphores Protobyzantines d'Argos", *BCH* XVIII, 1989, s.47-56
- Adramov, 1993 Adramov, A.P., "Anticeskie Amporni", *Bosforski Cvornik*, 3, Moskova, 1993
- Alpözen-Özdaş-Berkaya, 1995 Alpözen, T.O., Özdaş, H., Berkaya, B., *Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları*, 1995
- Arthur, 1989 Arthur, P., "Aspects of Byzantine Economy: An Evaluation of Amphora Evidence from Italy", *BCH Suppl.*XVIII, 1989
- Arthur, 1990 Arthur, P., "Anfore dell'alto Adriatico e il problema del Samos Cistern Type", *Aquileia Nostra*, LXI, 1990
- Atiqot *Journal of the Israel Department of Antiquities*, Kudüs
- Ballet 1988 Ballet, P., "La ceramique des Kellia: nouvelles orientations de recherches", *The Archaeology of the Nile Delta*, Problems and Priorities, (ed.) E.C.M. van der Brink, 1988
- Bass-Van Doorninck, 1971 Bass, G., Doorninck, F., "A Fourth Century Shipwreck at Yassı Ada", *AJA*, 75, No.1, 1971
- Bass-Van Doorninck, 1982 Bass, G., Van Doorninck, F.H. J.R., *Yassı Ada*, Vol. I, A Seventh Century Byzantine Shipwreck, Texas, 1981, s.155-165
- BCH* *Bulletin de Correspondence Hellénique*, Paris
- Bjelajac, 1989 Bjelajac, L., "Byzantine Amphorae in the Serbian Danubian Area in the 11th-12th Centuries", *BCH Suppl.*XVIII, 1989
- Bjelajac, 1996 Bjelajac, L., *Amfore Gornjo Mezijskog (amphorae of the Danubian Basin in Upper Moesia*, Ed. P.Petrovic, Archaeological Institute Belgrade Monographies 30, Belgrad, 1996

- Bonifay-Pieri, v.d., 1993 Bonifay, M., Pieri, D., Raynaud, Cl., Piton, J., vd., "Journe d'étude sur les amphores tardives", *C.A.T.H.M.A.*, 1993
- Bonifay-Pieri, 1995 Bonifay, M., Piéri, D., "Amphores du Ve au VIIe s. a Marseille: nouvelles données sur la typologie et le contenu", *Journal of Roman Archaeology*, Vol.8, 1995
- Bonifay-Villedieu, 1989 Bonifay, M., Villedieu, F., "Importation d'amphores orientales en Gaule", *BCH* XVIII, 1989
- Boulter, 1953 Boulter, C.G., 'Pottery of the Mid-Fifth Century from a Well in the Athenian Agora', *Hesperia* 22, 1953
- Böttger, 1992 Böttger, B., "Die Kaiserzeitlichen und Spätantiken Amphoren aus dem Kerameikos", *AM*, Band 107, 1992
- Brusic, 1976 Brusic, Z., "Byzantine amphorae (9th to 12th century) from Eastern Adriatic Underwater Sites", *Archaeologia Jugoslavica*, 1976
- Buhl, 1983 Buhl, M.L., *Sukas VII: The Near Eastern Pottery and Objects of Other Materials from the Upper Strata*. Publications of the Carlsberg Expedition to Phoenicia 9, Kopenhag, 1983
- Calvet, 1985 Calvet, Y., "Céramiques du Levant a Salamine et Kition-Bamboula", *Praktika v'Diethnous Kypriologikou Synedriou*, 1985, s.208-9, Fig.4
- Calvet, 1986 Calvet, Y., "Les amphores Cypriotes et leur diffusion en Méditerranée orientale", *BCH* Suppl.XIII, 1986
- Cankardeş-Şenol-Şenol, 1997 Cankardeş-Şenol, G., Şenol, A.K., "Rhodian Stamped Amphorae from Sarayburnu", *Arkeoloji Dergisi* V, (ed.) H.Malay, İzmir, 1997
- Cangova, 1959 Cangova, J., "Amphres du moyen age en Bulgarie", *Bulletin de L'Institut Archéologique*, XXII, 1959
- Caro, 1987 Caro, S.D., "Villa rustica in localita Petraro (Stabiae)", *Rivista Dell'Ist_tuto Nazionale D'Archeologia E Storia Dell'Arte*, S. III, X, 1987
- Cerova, 1992 Cerova, Y., "Kontribut I Ri Mbi Amforat E Keshtjelles Se Onhezmit", *Iliria*, No.1-2, 1992

- Chaniotis, 1988 Chaniotis, A., "Vinum Creticum Excellens: Zum Weinhandel Kretas", *Münstersche Beiträge zur Antiken Handelsgeschichte*, VII, 1, 1988
- Chelbi, 1991 Chelbi, F., "A propos des amphores archaïques de Carthage", *Atti del II Congresso Internazionale di Studi Fenici e punicì*, 9-14 Novembre 1987, Roma, 1991
- Cintas, 1950 Cintas, P., *Céramique Punique*, Paris, 1950
- Demesticha, 1998 Demesticha, S., "A Late Roman Amphora Kiln in Paphos-Cyprus", *RCRF, XXIst International Congress 1998, Ephesus and Pergamum (Baskıda)*.
- DOP *Dumbarton Oaks Papers*
- Doğer, 1991 Doğer, E., *Antik Çağda Amphoralar*, İzmir, 1991
- Done-Keay, 1989 Done, J., Keay, N., *The Amphorae, Coarse Pottery and Building Materials, Excavations at Sabratha 1948-1951, Vol.II, Finds, Part I*, 1989
- Dothan, 1961 Dothan, M., *Azor, Atiqot 3*, 1961
- Empereur-Hesnard, 1987 Empereur, J.Y., Hesnard, A., "Les amphores hellénistiques", *Céramiques Hellénistiques et Romaines II*, 1987
- Empereur-Picon, 1986 Empereur, J.Y., Picon, M., "A la recherche des fours d'amphores", *BCH Suppl XIII, Recherches Sur les Amphores Grecques*, Paris, 1986
- Empereur-Picon, 1989 Empereur, J.Y., Picon M., "Les régions de production d'amphores impériales en Méditerranée Orientale", *Anfore Romane e Storia Economica: Un Decenio Di Richerche, Collection De L'Ecole Française De Rome*, 114, 1989
- Gempeler, 1992 Gempeler, R. D., *Die Keramik römischer bis früh-arabischer Zeit, Elephantine X*, 1992
- Gibbins-Parker, 1986 Gibbins, D.J.L., Parker, A.J., "The Roman Wreck of c.AD 200 at Plemmirio, near Siracusa (Sicily): Interim Report", *The International Journal of Nautical Archaeology and Underwater Exploration* 15.4, 1986

- Gjerstad, 1948 Gjerstad, E., *The Swedish Cyprus Expedition, Cyprus II*, Stokholm, 1948
- Goldman 1950 Goldman, H., *Excavations at Gözlü Kule, The Hellenistic and Roman Periods, Tarsus I*, Princeton, 1950
- Grace, 1950 Grace, V., "The Stamped Amphora Handles", *Tarsus I, Excavations at Gözlükule*, (ed.)H. Goldman, Princeton, 1950
- Grace, 1961 Grace, V., *Amphoras And The Ancient Wine Trade, Excavations of The Athenian Agora Picture Book: No.6, American Schools Of Classical Studies At Athens*, Princeton, 1961
- Grace-Petropoulakou, 1970 Grace, V., Petropoulakou, M.S., "Les timbres amphoriques Grecs", *Exploration Archéologique de Délos, Delos XXVII, L'Ilot de la Maison des Comediens*, Paris, 1970
- Green, 1973 Green, N.J., "An Underwater Archaeological Survey of Cape Andreas, Cyprus 1969-70, A Priliminary Report", *Marine Archaeology, Colston Papers, No.23*, Londra, 1973
- Günsenin, 1989 Günsenin, N., "Recherches sur les amphores Byzantines dans les musées Turcs", *BCH XVIII*, 1989
- Günsenin, 1993a Günsenin, N., "Ganos centre de production d'amphores a l'epoque Byzantine", *Anatolia Antiqua II, XXXVIII*, 1993
- Günsenin, 1993b Günsenin, N., "1994 Yılı Marmara Adalar Sualtı Araştırması", *Araştırma Sonuçları Toplantısı XIII, Cilt I*, Ankara, 1993
- Günsenin, 1994 Günsenin, N., "1993 Yılı Tekirdağ ve Balıkesir İlleri Hoşköy-Gaziköy Jeofizik (Manyetik) Marmara Adaları Sualtı Araştırması", *Arkeometri Sonuçları ToplantısıX*, 30 Mayıs-3 Haziran 1994, Ankara, 1994
- Günsenin-Hatcher, 1997 Günsenin, N., Hatcher, H., "Analyses chimiques comparatives des amphores de Ganos, de l'île de Marmara et de l'epave de Serçelimanı (Glasswreck)", *Anatolie Antiqua V*, 1997

- Hadjisavvas, 1996 Hadjisavvas, S., "The Economy of the Olive", *The Development of the Cypriot Economy from the Prehistoric Period to the Present Day*, (ed.)V.Karageorgis, D.Michaelides, Lefkoşe, 1996
- Hamza, 1997 Hamza, O., "Qedua", *CCE*, 5, 1997
- Hayes, 1991 Hayes, J.W., "Commercial Amphorae: Hellenistic Types, Roman Types", *The Hellenistic and Roman Pottery*, PAPHOS , Vol.III, Nicosia, 1991
- Hayes, 1997 Hayes, J., *Handbook of Mediterranean Roman Pottery*, Londra, 1997
- Isler, 1969 Isler, H.P., "Heraion von Samos Eine Frühbyzantinische Zisterne", *MDAI*, Band 84, 1969
- Keay, 1984 Keay, S.J., *Late Roman Amphorae in the Western Mediterranean*, BAR Suppl. International Series 196_, 1984
- Kuzmanov, 1973 Kuzmanov, G., "Typologie et chronologie des amphores de la Haute époque byzantine", *Arkheologia* XV, 1, 1973
- Lako, 1984 Lako, K., "Keshtjella e Onhezmit", *Iliria*, No. 2, 1984
- Lehman, 1996 Lehmann, G., *Untersuchungen zur späten Eisenzeit in Syrien und Libanon: Stratigraphie und Keramikformen zwischen ca.720 bis 300 v. Chr.* Altertumskunde des Vorderen Orients 5, Ugarit, 1996
- Lund, 1993 Lund, J., *The Land of the Paphan Aphrodite*, Vol.2, *Studies in the Mediterranean Archaeology*, Vol. CIV.2, 1993
- Majcherek, 1995 Majcherek, G., "Hellenistic and Roman Pottery in the Eastern Mediterranean-Advances in Scientific Studies", *Acts of the II Nieborow Pottery Workshop* 18-20 December 1993, Varşova, 1995
- Marangou Lerat, 1995 Marangou Lerat, A., *Le vin et les amphores de Créte*, *Etudes crétoises* 30, 1995

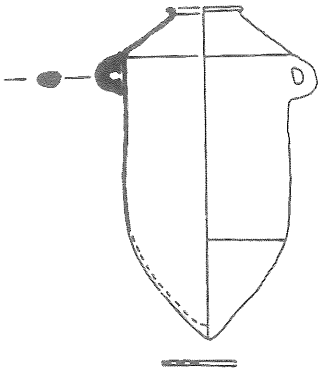
- Martin Kilcher, 1990 Martin Kilcher, S., "Le vin et la Suisse romaine", *Archéologie de la vigne et du vin, Caesarodunum*, Tome XXIV, Actes du Colloque 28-29 mai 1988, Paris, 1990
- Mayerson, 1985 Mayerson, P., "The Wine and Vineyards of Gaza in the Byzantine Period", *BASOR* 257, 1985
- Mayerson, 1992 Mayerson, P., "The Gaza 'Wine' Jar (Gazition) and the 'Lost' Ashkelon Jar (Askalonion)", *Israel Exploration Journal* 42, 1992
- Megaw, 1972 Megaw, A.H.S., "Supplementary Excavations on a Castle site at Paphos, Cyprus 1970-71", *DOP*, 26, 1972
- Michaelides, 1996 Michaelides, D., "The Economy of Cyprus During the Hellenistic and Roman Periods", (ed.) V.Karageorghis, D. Michaelides, *The Development of the Cypriot Economy, From the Prehistoric Period to the Present Day*, Lefkoşe, 1996
- MDAIK *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Kahire*
- Outschar, 1993 Outschar, U., "Produkte aus Ephesos in Alle Welt ?", *Österreichisches Archäologisches Institut Berichte und Materialien*, Heft 5, Viyana, 1993
- Outschar, 1998 Outschar, U., "Amphoren Peacock Class 45", *RCRFragmenta*, Beiträge zur Keramik in Ephesos, Herausgegeben anlässlich des XXI. Internationalen RCRF-Kongresses in Ephesos und Pergamon 1998, (Baskıda)
- Panella, 1972 Panella, C., "Annotazioni in Margine alle Stratigrafie delle Terme Ostiensi del Nuotatore", *Recherches sur les amphores Romaines*, Collection de l'école française de Rome 10, Roma, 1972
- Panella, 1980 Panella, C., "Le Anfore Africane Della Prima, Media e Tarda Eta Imperiale: Tipologia e Problemi", *Actes Colloques sur la Ceramique Antique Cartage*, 23-24 Juin 1980, *CEDAC Cartage Dossiers* 1
- Panella, 1986 Panella, C., "Le Anfore Tardoantiche: centri produzione e mercati preferenziali", *Estratto dal volume, Società Romano e Impero Tardoantico, Le Merci*

- Gli Inseidimenti a ara di Andrea Giardina*, Vol.III, 1986
- Peacock-Williams, 1986 Peacock, D.P.S., Williams, D.F., *Amphorae And The Roman Economy*, 1985
- Pelagatti, 1972 Pelagatti, P., "Kaukana: un ancoraggio bizantino sulla costa meridionale", *SicArch* 18-20, 1972
- Pieri, 1998 Pieri, D., "Les importations d'amphores orientales en Gaule Méridionale durant l'antiquité tardive et le haut-moyen age (IVE-VIIe siècles après J.-C.) Typologie, chronologie et contenu", *SFECAG*, Actes du Congrès d'Istres, 1998
- Pulak, 1986 Pulak, C., "1985 Sezonu Sualtı Araştırmaları", *Araştırma Sonuçları Toplantısı IV*, 26-30 Mayıs 1986, Ankara, s.83.
- Rauh, 1999 Rauh, N.K., "Dağlık Kilikia Yüzey Araştırma Projesi: 1997 Sezonu Raporu", *Araştırma Sonuçları Toplantısı-I*, 25-29 Mayıs 1998, Tarsus, Ankara, 1999
- Riley, 1979 Riley, J.A., The coarse pottery from Benghazi, *Excavations at Sidi Khrebish, Benghazi(Berenice)*, Vol.II, (ed.)J. A. Lloyd, Suppl.to Libya Antiqua V, Vol. II, Tripoli, 1979
- Riley, 1981 Riley, J.A., "The Pottery from the Cisterns 1977.1, 1977.2, 1977.3", *Excavations at Carthage 1977*, Vol.II, Michigan, 1981
- Reynolds, 1995 Reynolds, P., Trade in the Western Mediterranean AD 400-700: The Ceramic Evidence, *BAR Series* 604, 1995.
- Robinson, 1959 Robinson, H.S., Pottery of the Roman Period, Volume 5, *The Athenian Agora*, Princeton, 1959
- Rosser, 1985 Rosser, J., "Excavations at Saranda Kolones, Paphos, Cyprus (1981-1983)", *DOP*, 39, 1985
- Rothschild-Boros, 1981 Rothschild-Boros, M.C., "The Determination of Amphora Contents", *Archaeology and Italian Society*, (ed.) G.Barker, R.Hodges, *BAR Int.Series*, 121, 1981

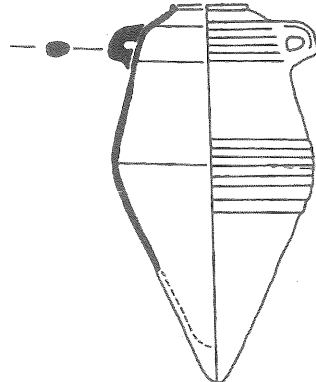
- Santamaria, 1995 Santamaria, C., "Les amphores de la cargaison", *Archaeonautica* 13, 1995, 'L'épave Dramont 'E' a Saint-Raphael (Ve siècle ap.J.-C.)
- Sazanov, 1995 Sazanov, A.B., "Anfori Carottes v Severnom Pričernomore Pannibizantiniskova Vremeni. Tipologia i Khronologia", *Bosforski Cvornik* 6, Čest 60, Letiya Professora G.A.Kollienko, Moskova, 1995
- Scorpan, 1977 Scorpan, C., "Contribution a la connaissance de certains types céramiques Romano-Byzantins (IV e-VIIe siècles) dans l'espace _stro-Pontique", *DACIA*, Nouvelle Sérié, XXI, 1977
- Spencer, 1996 Spencer, A.J., *Excavations at Tell El -Balamun*, 1991-1994, 1996
- Steckner, 1993 Steckner, C., "Les amphores LR 1 et LR 2 en relation avec le pressoir du complexe ecclésiastique des thermes de Samos", *BCH*, Suppl.XVIII, 1993
- Stern, 1973 Stern, E., *The Material Culture of the Land of the Bible in the Persian Period, 538-532 B.C.E.*, Kudüs, 1973
- Tezgör-Tatlıcan, 1996 Tezgör, D.K., Tatlıcan, İ., "Sinop Demirci Anfora Atölyelerinin Kazısı", *Kazı Sonuçları Toplantısı*, XVIII-II, Ankara, 1996
- Tsetzkhladze-Vnukov, 1992 Tsetzkhladze, G.R., Vnukov, S.Y., "Colchian Amphorae: Typology, Chronology and Aspects of Production", *BSA* 87, 1992
- Tuna-Empereur, v.d., 1987 Tuna N., Empereur, J.Y., Picon, M., Doğer, E., "Rapport préliminaire de la prospection archéologique Turco-Française des ateliers d'amphores de Reşadiye-Kiliseyanı, sur la Péninsule de Datça", *Anatolia Antiqua, Varia Anatolica I*, İstanbul-Paris, 1987
- Tuna-Empereur, v.d., 1990 Tuna, N., Empereur, J.Y., Doğer, E., Desbat, A., "Rapport sur la première campagne de la fouille Franco-Turque de Reşadiye (Peninsule de Cnide-Juillet 1988)", *De Anatolia Antiqua I*, 1990
- Van Doorninck, 1989 Van Doorninck, F.H., "The Cargo Amphoras on the 7th Century Yassı Ada and 11th Century Serçe Limanı Shipwrecks: Two Examples of a Reuse of

- Byzantine Amphoras as Transport Jars", *BCH Suppl.*XVIII, 1989
- Van Doorninck-Mayer, 1992 Van Doorninck, F.H., Mayer, F.R., "Amphora Research Continuous in Eastern Europe in Bodrum", *The INA Quatern*, Winter 1992, Vol.19, No.4
- Williams, 1979 Williams, D.F., "The Heavy Mineral Separation of Ancient Ceramics by Centrifugation; A Preliminary Report", *Archaeometry*, No.21, 1979
- Zeest, 1960 Zeest, I.B., *Keramiceskaya Tara Bospora*, *MIA*, No.83, Moskova 1960
- Zemer, 1977 Zemer, A., *Storage Jars in Ancient Sea Trade*, Haifa, 1977
- Zoroğlu, 1994 Zoroğlu, L., *Kelenderis I*, Ankara, 1994

Lev 14

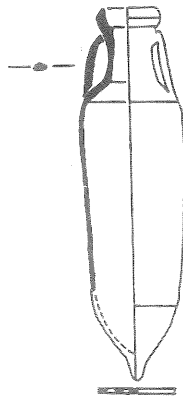
1

2

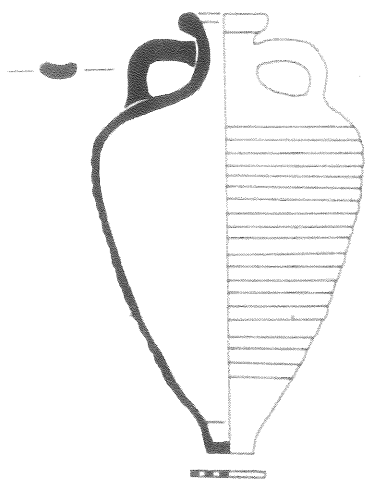
3

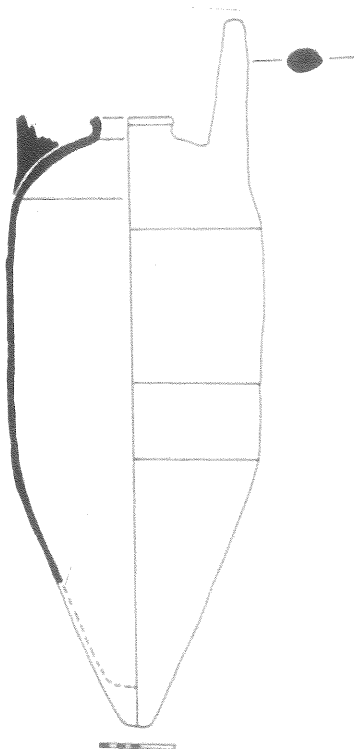
4

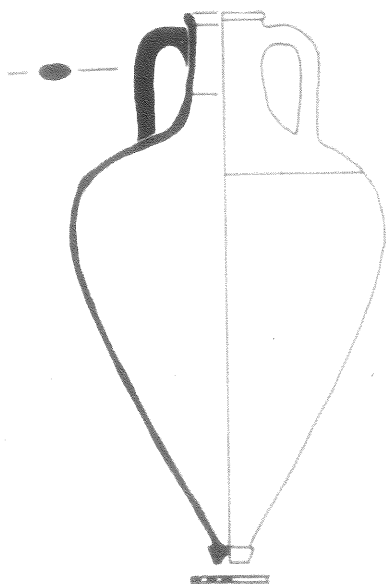
5

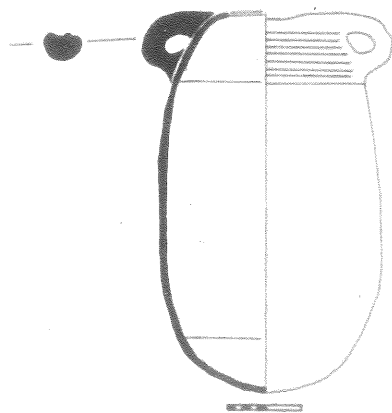
6

7

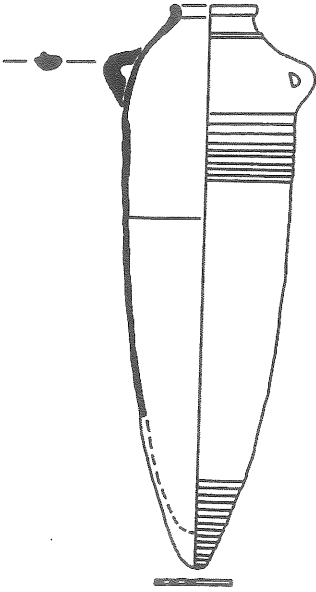

8

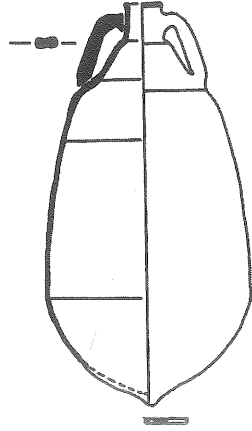

9

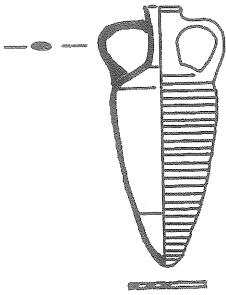
Lev 16

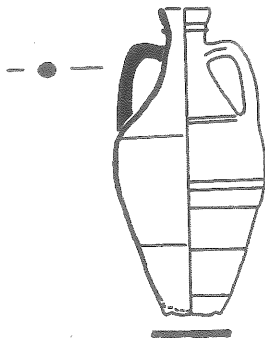
10

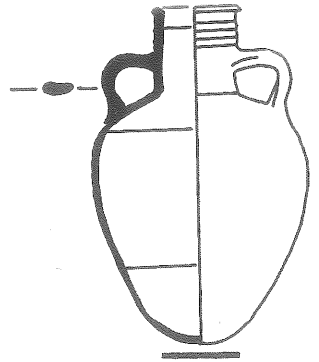
11

12

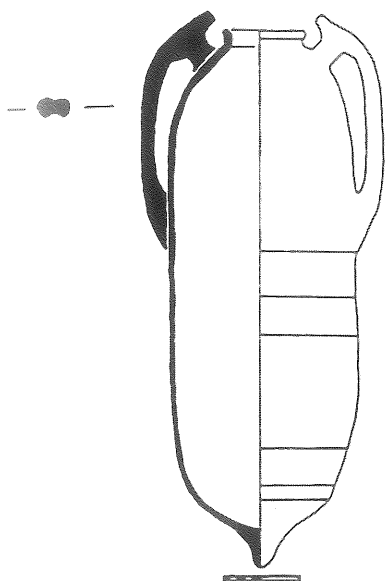

13

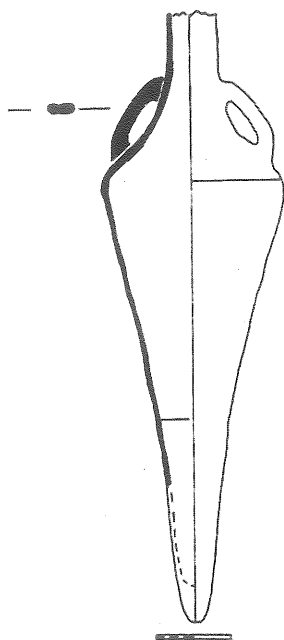

14

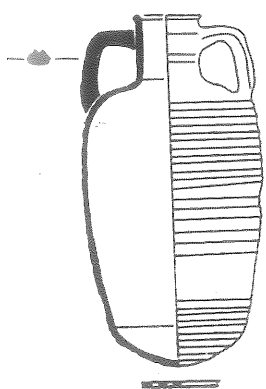

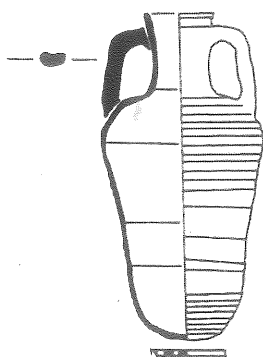
15

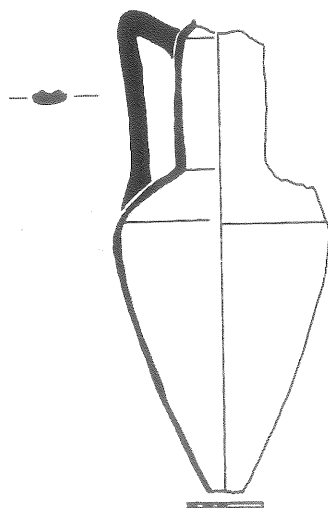
16

17

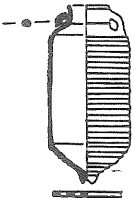

18

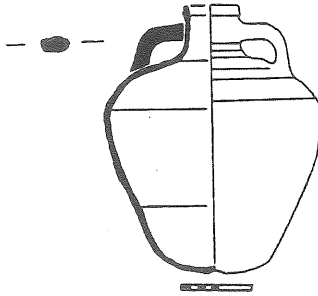

19

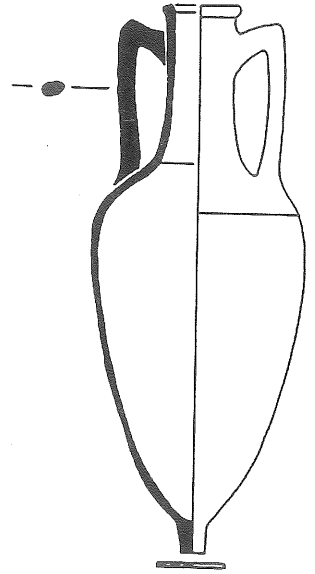
Lev 18

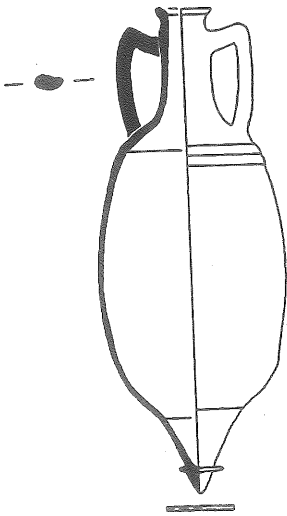
20

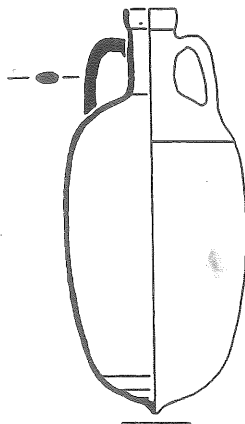
21

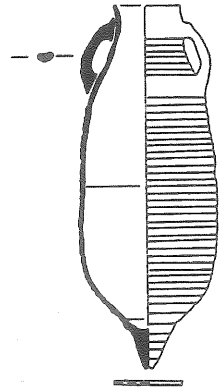
22

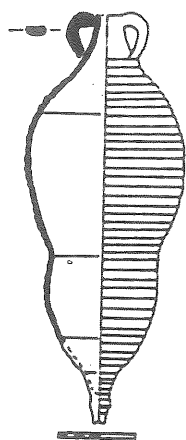
23

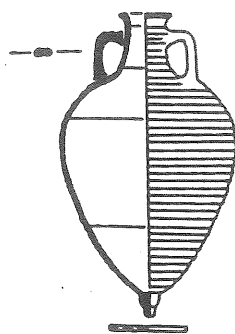
24

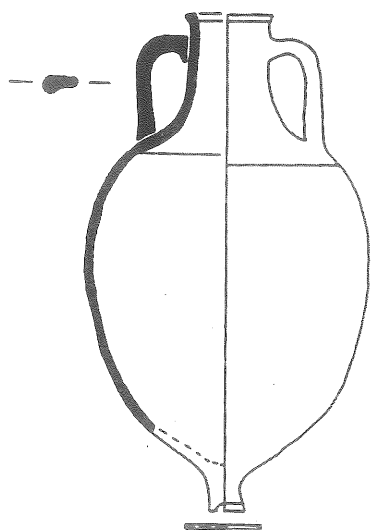
25

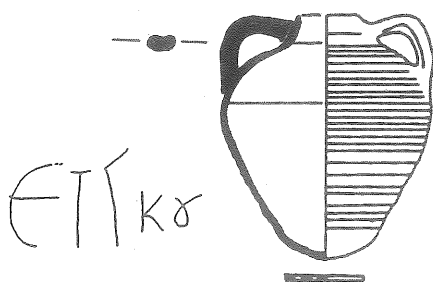
26

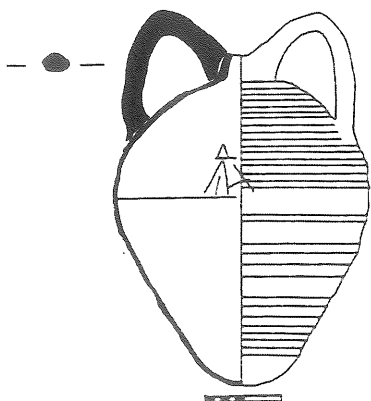
27

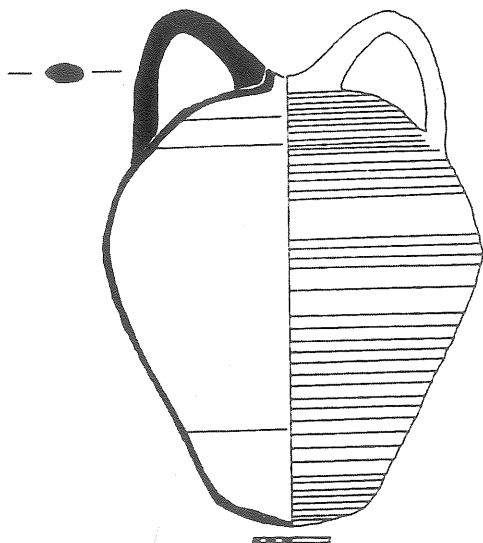
28

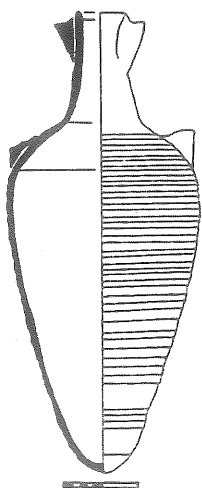
29

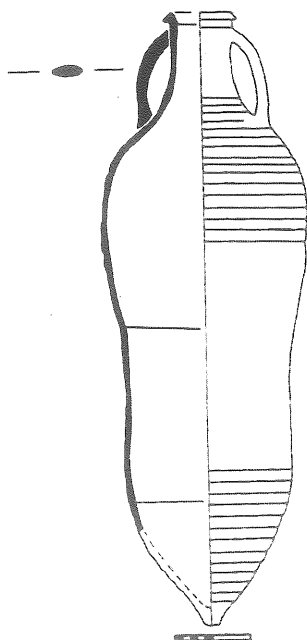
30

31

32

33